

SUDAN'DAN KAÇAN KİŞİLERİN ULUSLARARASI KORUMA İHTİYAÇLARINA İLİŞKİN KILAVUZ NOTU

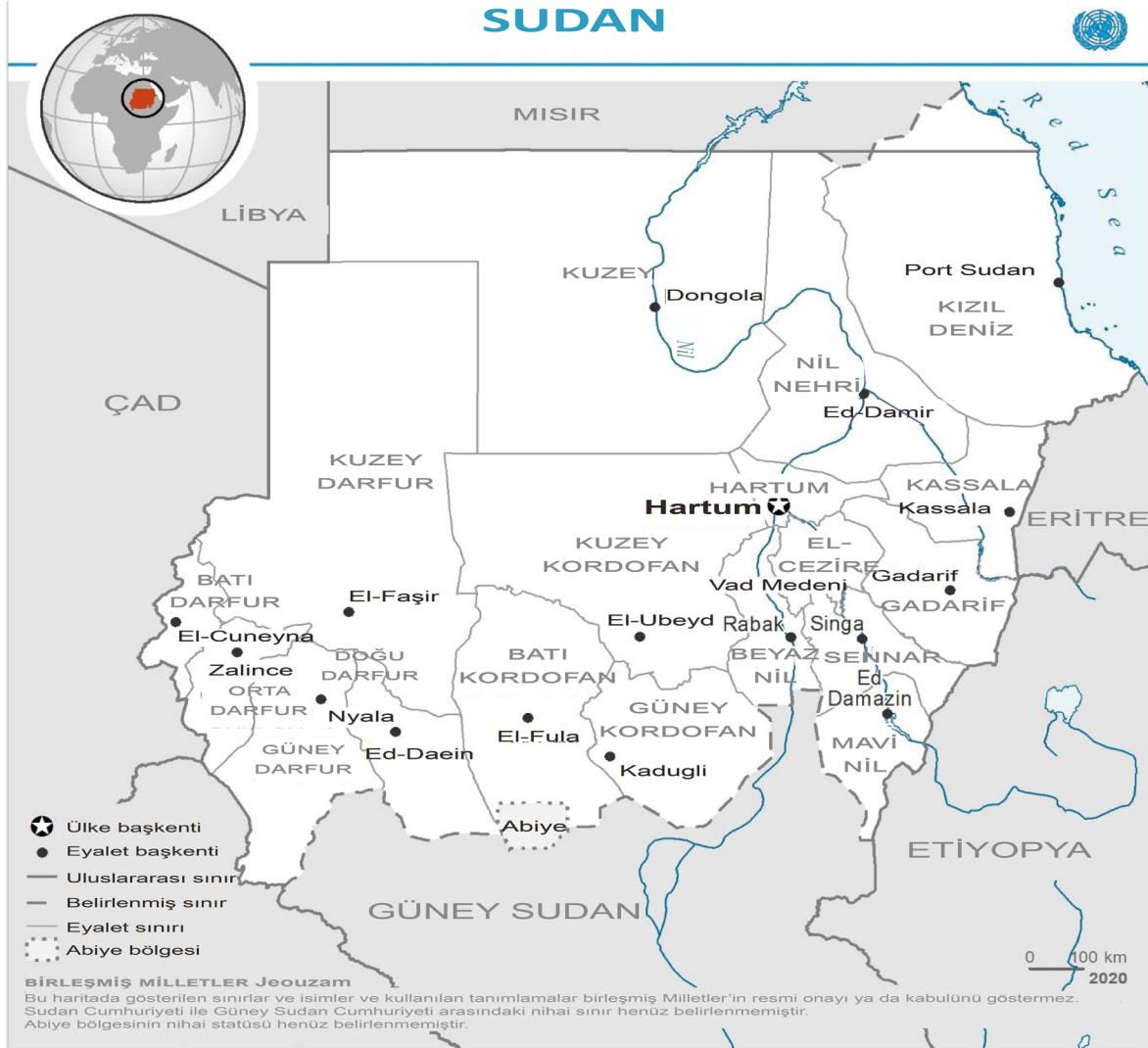
Nisan 2025

İçindekiler

Sudan Haritası	2
Giriş	2
Güvenlik Durumu	3
İnsan Hakları Durumu	5
İnsani Durum	8
Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilme	11
Bölgeye Erişim	12
Uluslararası Koruma İhtiyaçları	12
<i>Korumanın Erişilebilirliği</i>	13
<i>Dâhilî Kaçış ya da Yer Değiştirme Alternatifi</i>	13
<i>Mülteci Statüsü Haricinde Bırakma Hususlar</i>	14
Yeni ya da Müteakip Başvurular veya Yerinde Mültecilik İddiaları için Gerekçe Olarak Değişen Koşullar	14
Aile Birleşimi	14
Mülteciler ve Sığınmacılar (Diğer Uyruklardan)	15
Sudan'a Geri Dönüşler	15



Sudan Haritası



Bu harita, BM Jeouzamsal Bilgi Bölümünden çoğaltılmıştır. © Birleşmiş Milletler

Giriş

1. Bu belge, Mayıs 2023 tarihli Sudan'a Geri Dönüşlere ilişkin UNHCR Pozisyonu'nun yerini almaktadır.¹ Belge, aksi belirtilmedikçe, 15 Nisan 2025 tarihine kadar olan bilgilere dayanmaktadır.
2. 15 Nisan 2023 tarihinde, Abdulfettah el-Burhan liderliğindeki Sudan Silahlı Kuvvetleri (SAF) ile Muhammed "Hemedti" Hamdan Dagalo liderliğindeki paramiliter bir güç olan Hızlı Destek Kuvvetleri (RSF) arasında, başkent Hartum da dâhil olmak üzere ülke genelinde birçok şehirde çatışmalar patlak vermiştir.² Güvenlik durumu 2023, 2024 ve 2025 yılları boyunca kötüleşmeye devam etmiş ve çatışma ülkenin neredeyse tüm eyaletlerine yayılarak siviller üzerinde yıkıcı etkilere neden olmuştur.³ Güvenlik durumu, hem RSF hem de SAF'nin Sudan'ın farklı bölgelerinde

1 UNHCR, Sudan'a Geri Dönüşlere ilişkin UNHCR Pozisyonu, Mayıs 2023, www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2023/en/124252.

2 Uluslararası Kriz Grubu (ICG), Sudan'ın İç Savaşa Sürüklenmesini Durdurmak, 20 Nisan 2023, www.crisisgroup.org/africa/horn-of-africa/sudan/stopping-sudan's-descent-full-blown-civil-war.

3 BM Genel Kurulu, Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Heyeti Raporu, 7 Kasım 2024, A/HRC/57/23, www.ecoi.net/en/file/local/2114950/g2416312.pdf, para. 20. "Hartum'da başlayan ağır çatışmalar hızla Darfur ve Kordofan'a yayılmış ve her eyaleti etkilemiştir [...]". BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), Sudan: İnsani İhtiyaçlar ve Müdahale Planı, 21 Aralık 2023, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-humanitarian-needs-and-response-plan-2024-december-2023>, s. 3. Ayrıca bk., The Guardian, Ölüm, Yerinden



saldırıları gerçekleştirmesi ve ilerleyip geri çekilmesi nedeniyle değişkenliğini korumaktadır.⁴ Nisan 2025 itibarıyla, SAF Hartum ve el-Cezire eyaletinin yanı sıra Omdurman'ın çoğunluğu ve Sennar'ın bazı kısımlarının kontrolünü yeniden ele geçirmiştir.⁵

3. 6 Mayıs 2023 tarihinde RSF ve SAF temsilcileri Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde bir araya gelerek tarafların uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları hukukuna saygı göstermeyi, insani koridorlar açmayı ve sivililerin güvenli geçişini sağlamayı kabul ettikleri "Sudan'daki Sivilleri Koruma Taahhüdüne İlişkin Cidde Bildirgesi"ni imzalamıştır.⁶ 2023, 2024 ve 2025 yılları boyunca, çok sayıda kısa süreli ateşkes dâhil olmak üzere sürekli müzakereler yürütülmüştür; görüşmeler bugüne kadar kalıcı bir ateşkes veya barış anlaşması sağlayamamıştır.⁷ Şubat 2025'te RSF kontrol ettiği bölgelerde hükümet kurmak üzere bir siyasi tüzük ilan etmiştir.
4. Sudan'ın demokratik yönetime dönüşünü desteklemek üzere 2020 yılında kurulan BM Sudan Entegre Geçiş Dönemi Yardım Misyonu'nun (UNITAMS) yetkisi, Sudan makamlarının talebi üzerine Güvenlik Konseyi tarafından 1 Aralık 2023 tarihinde sonlandırılmıştır.⁹ 29 Şubat 2024'te UNITAMS Sudan'dan çekilmesini tamamlamıştır.¹⁰

Güvenlik Durumu

5. 15 Nisan 2023 ile 15 Nisan 2025 tarihleri arasında Silahlı Çatışma Konumu ve Olay Verileri Projesi (ACLED) 11.113 çatışma, uzaktan şiddet/patlama ve sivilere yönelik şiddet olayı belgelemiş olup bunlar 37.818 sivil ve sivil olmayan kişinin ölümüne neden olmuştur; olayların en fazla (5.523) olduğu eyalet Hartum olup,¹¹ 2.400'den fazla olay ise Darfur'da gerçekleşmiştir.¹² BM Genel Sekreteri Ekim 2024'te çatışmanın "Sudan halkının yaşamını ve geçim kaynaklarını

Edilme ve Yıkım - Sudan'da İki Yıl Süren Savaş, 15 Nisan 2025, www.theguardian.com/world/2025/apr/15/sudans-two-years-of-war-and-its-devastating-toll; Koruma Kümesi, *Bir Bakışta: Çatışmanın Koruma Üzerindeki Etkileri*, 15 Temmuz 2024, www.ecoi.net/en/file/local/2113453/At+a+Glance_Protection+Impact+from+the+Conflict_No.+29_2024.08.02.pdf, ss. 1-4; Aljazeera, *Sudan'da Bir Yıl Süren Savaşın Ardından Şimdi Durum Ne?*, 11 Nisan 2024, www.aljazeera.com/news/2024/4/11/why-did-war-break-out-in-sudan-a-year-ago-where-does-it-currently-stand; BM Güvenlik Konseyi, *Güvenlik Konseyi'nin 2715 (2023) Sayılı Kararı Uyarınca Sudan'daki Durum*, 29 Şubat 2024, S/2024/204, www.ecoi.net/en/file/local/2105958/n2405132.pdf, para. 2.

4. RSF 2024 ortalarına kadar ülke genelinde ilerleyerek önemli kasaba ve bölgeleri ele geçirirken, Eylül 2024 ile Şubat 2025 arasında SAF tarafından gerçekleştirilen yeni bir saldırıyla Hartum'un kuzeyi, el-Cezire ve Sennar geri alınmıştır. ICG, *Hartum Savaşı Sudan'daki İç Savaşta Bir Dönüm Noktasına İşaret Ediyor*, 21 Şubat 2025, www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan/battle-khartoum-marks-crossroads-sudans-civil-war; Silahlı Çatışma Konumu ve Olay Verileri Projesi (ACLED), *Sudan'da Topçu Bombardmanı ve Hava Saldırıları Artıyor*, 16 Eylül 2024, <https://acleddata.com/2024/09/16/artillery-shelling-and-airstrikes-surge-in-sudan-september-2024/>; Bölgesel kontrolü gösteren 9 Nisan 2025 tarihli bir harita için bk. Savaş Araştırmaları Enstitüsü (ISW), *Afrika Dosyası*, 10 Nisan 2025: RSF'nin Kuzey Sudan Harekatı, www.understandingwar.org/backgrounder/africa-file-april-10-2025-rsf-s-northern-sudan-campaign.
5. ACLED, *Sudan'da İki Yıl Süren Savaş: SAF Üstünlüğü Nasıl Ele Geçiriyor?*, 15 Nisan 2025, <https://acleddata.com/2025/04/15/two-years-of-war-in-sudan-how-the-saf-is-gaining-the-upper-hand/>; ICG, *İki Yılın Ardından Sudan'daki Savaş Yayılıyor*, 7 Nisan 2025, www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan/two-years-sudans-war-spreading.
6. Aljazeera, *Baskılar Artarken Sudan'daki Rakip Gruplar Suudi Arabistan'da Buluştu*, 6 Mayıs 2023, www.aljazeera.com/news/2023/5/6/rival-sudan-factions-meet-in-saudi-arabia-as-pressure-mounts. Bu husus Kasım 2023'te taraflarca yeniden teyit edilmiştir. Bkz. Radio Dabanga, *Sudan Savaşı: Cidde Görüşmelerinin Sonucu 'Yeni Bir Anlaşma Değil'*, 10 Kasım 2023, www.dabangasudan.org/en/all-news/article/sudan-war-outcome-of-jeddah-talks-not-a-new-agreement. Ancak Ocak 2025 itibarıyla: "Cidde Platformu müzakereleri durmuş ve Sudan'daki Sivilleri Koruma Taahhüdüne ilişkin Cidde Bildirgesi uygulanmamıştır." BM Genel Kurulu, *Sudan'da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 15.
7. Birleşik Devletler Barış Enstitüsü (USIP), *Sudan'ın Savaşan Tarafları Cenevre'de Yok, Barış Görüşmelerinde Sırada Ne Var?*, 4 Eylül 2024, www.usip.org/publications/2024/09/without-sudans-warring-parties-geneva-whats-next-peace-talks; The National, *Sudan'ın Rakip Tarafları BM Ev Sahipliğinde Ateşkes Görüşmeleri için Cenevre'de*, 12 Temmuz 2024, www.thenationalnews.com/news/mena/2024/07/12/sudans-rival-parties-in-geneva-for-un-hosted-ceasefire-talks/.
8. Aljazeera, *Sudan'da Soykırım Suçlanan RSF, Karşı Hükümet Kurmak İçin Tüzük İmzaladı*, 23 Şubat 2025, www.aljazeera.com/news/2025/2/23/sudans-rsf-allies-sign-charter-for-rival-government-despite-criticisms; New York Times, *Sudanlı Paramiliterler Ayrılıkçı Hükümet Planını Açıkladı*, 18 Şubat 2025, www.nytimes.com/2025/02/18/world/africa/sudan-rsf-government.html. Ayrıca bk., BBC, *Sudan'da Paramiliterler Karşı Hükümet İlan Etti*, 15 Nisan 2025, www.bbc.com/news/articles/cgrgqj8ynzo.
9. BM, *Güvenlik Konseyi Sudan'daki BM Misyonunu Sonlandırmayı Kabul Etti*, 1 Aralık 2023, <https://news.un.org/en/story/2023/12/1144257>; Reuters, *Sudan BM'den Siyasi Misyon Mektubunu 'Derhal Feshetmesini' İstedi*, 17 Kasım 2023, www.reuters.com/world/africa/sudan-asks-un-immediately-terminate-political-mission-letter-2023-11-16/. Ayrıca bk., BM Entegre Geçiş Yardım Misyonu (UNITAMS), Yetki, Erişim tarihi: 24 Şubat 2025, <https://unitams.unmissions.org/en/mandate>.
10. Sudan Tribune, *UNITAMS Sudan'dan Çekilmeyi Tamamladı, Çatışmanın Sona Erdirilmesi Çağrısında Bulundu*, 29 Şubat 2024, <https://sudantribune.com/article282742/>.
11. Verilere göre Hartum'da 5.523 olay meydana gelmiş, bunu Kuzey Darfur'da 1.397, el-Cezire'de 1.294, Güney Darfur'da 485, Kuzey Kordofan'da 480, Güney Kordofan'da 296, Batı Darfur'da 281, Sennar'da 255, Batı Kordofan'da 218, Beyaz Nil'de 208 ve Orta Darfur'da 201 olay takip etmiştir. Ülkenin geri kalanında da zaman zaman şiddet olayları meydana gelmiştir. ACLED, *Veri Dışa Aktarma Aracı*, erişim tarihi: 22 Nisan 2025, <https://acleddata.com/data-export-tool/>.
12. Age; ICG, *Sudan'ın el-Faşir Kenti için Verilen Felaket Savaşı Durdurmak*, 24 Haziran 2024, www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan/b198-halting-catastrophic-battle-sudans-el-fasher.



harap ettiğini”, bunun da yerinden edilmeye, sivil altyapının ve evlerin yıkılmasına ve nüfus için güvenlik ve yaşam koşullarında keskin bir bozulmaya yol açtığını belirtmiştir.¹³

6. Çatışmalar, nüfusun yoğun olduğu kentsel alanlardaki kara çatışmalarıyla ve drone dâhil hava saldırılarının kullanımı ile öne çıkmaktadır.¹⁴ Çatışan taraflar, sivil bölgelere yönelik hava ve topçu saldırıları gibi ayırım gözetmeyen silahlar kullanmaya devam etmiştir.¹⁵ Hastaneler, pazarlar, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin (ÜYEK) kampları -özellikle el-Faşir çevresindeki kamplar- ve yerleşim alanları hava saldırıları ve topçu ateşiyle hedef alınmıştır.¹⁶
7. Çatışma süresince, değişen cephe hatları tekrar tekrar yerinden edilmelere ve sivil kayıplara neden olmuştur.¹⁷ Silahlı aktörlerin kasıtlı olarak sivilleri ve okullar, hastaneler ve tıbbi tesisler dâhil olmak üzere sivil altyapıyı hedef aldığına dair raporlar bulunmaktadır.¹⁸ Özel işletmeler, kamu kurumları ve bazı durumlarda tüm kentler yağmalanmış, işgal edilmiş veya tahrip edilmiştir; bundan özellikle Darfur bölgesi, Hartum ve el-Cezire etkilenmiştir.¹⁹
8. Mayıs 2024’ten bu yana RSF ve SAF, Darfur’da SAF tarafından kontrol edilen son bölge olan el-Faşir için çatışmaktadır.²⁰ El-Faşir’de tırmanan şiddet sivil ölümlere ve insani yardımların aksamasına yol açmış ve diğer bölgelerden kenti çevreleyen kamplara yerleştirilen yüz binlerce Darfurlu’nun hayatını tehlikeye sokmuştur.²¹ 11 Nisan 2025’te RSF, Zemzem ÜYEK kampına

- 13 BM Güvenlik Konseyi, *Sudan’daki Sivillerin Korunması için Tavsiyeler*, 21 Ekim 2024, S/2024/759, www.ecoi.net/en/file/local/2117374/n2429174.pdf, para. 2.
- 14 BM Genel Kurulu, *Sudan’da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 25. Ağustos 2024 itibarıyla, SAF 280’den fazla drone saldırısı gerçekleştirmişti, RSF cephe hattı dışındaki bölgeler dâhil olmak üzere en az 10 drone saldırısı gerçekleştirmiştir. ACLED, *Başlı Görüşmeleri Dururken Drone Savaşları Sudan’ın İçine Ulaşıyor*, 23 Ağustos 2024, <https://acleddata.com/2024/08/23/drone-warfare-reaches-deeper-into-sudan-as-peace-talks-stall-august-2024/>. Ayrıca bk., ACLED, *Yabancı Müdahalesi ve Parçalanma Sudan’daki Savaşı Ateşliyor*, 12 Aralık 2024, <https://acleddata.com/conflict-watchlist-2025/sudan/>; ACLED, *Veri Dışa Aktarma Aracı*, erişim tarihi: 22 Nisan 2025, <https://acleddata.com/data-export-tool/>.
- 15 “Çatışmanın tarafları, özellikle Hartum eyaleti, Darfur bölgesi ve Kordofan bölgesinin bazı kesimlerinde nüfusun yoğun olduğu bölgelere, genellikle önceden uyarıda bulunmaksızın saldırılar düzenlemeye ve geniş alan etkisi olan patlayıcı silahlar kullanmaya devam etmiştir”. BM Genel Kurulu, *Sudan’da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 25. Ayrıca bk., ACLED, *Sudan’da Topçu Bombardımanı ve Hava Saldırıları Artıyor*, 16 Eylül 2024, <https://acleddata.com/2024/09/16/artillery-shelling-and-airstrikes-surge-in-sudan-september-2024/>.
- 16 İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (OHCHR), *Kuşatma Altında: Mayıs 2024’ten Bu Yana el-Faşir, Kuzey Darfur’da İnsan Hakları Durumu*, Aralık 2024, www.ohchr.org/sites/default/files/2024-12/20241220-ohchr-sudan-country-office-on-siege-in-el-fasher-north-darfur.pdf, para. 15-20, 22-25, 27-28. Ayrıca bk., İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), *Dünya Raporu 2025: Sudan*, 16 Ocak 2025, www.ecoi.net/en/document/2120050.html; Sudan War Monitor, *Sudan Hava Kuvvetleri Pazarlara Düzenlediği Saldırlarda 200’e Yakın Sivil Öldürdü*, 10 Aralık 2024, <https://sudanwarmonitor.com/p/sudanese-air-force-kills-nearly-200>. 15 Nisan 2023 ile 30 Kasım 2024 tarihleri arasında 64’ü uçak veya drone ile atılan patlayıcı silahlar ve 40’i topçu saldırıları olmak üzere, pazarları etkileyen 236 şiddet olayı bildirilmiştir. Insecurity Insight, *Sudan Krizi: Bir Yılı Aşkın Süredir Devam Eden Şiddet ve İnsani Erişim Kısıtlamaları Nasıl Kıtık Koşulları Yarattı?*, Ocak 2025, www.reliefweb.int/report/sudan/sudan-crisis-how-over-year-violence-and-humanitarian-access-restrictions-have-produced-famine-conditions-january-2025.
- 17 Örneğin, RSF Haziran 2024’te Sennar’a girdiğinde ve Nisan 2024’ten bu yana Darfur’da el-Faşir çevresinde ve 2024’ün sonlarında başlayan SAF saldırısı sırasında sivillere verilen zarar artmıştır. Bk. HRW, *Sudan: Orduda Bağlı Silahlı Grup Köye Saldırdı*, 25 Şubat 2025, www.hrw.org/news/2025/02/25/sudan-armed-group-allied-military-attacks-village; The Africa Report, *Savaş Peşimizi Bırakmıyor: Cephe Hattı Güneye İlerlerken Sudanlılar Yine Kaçıyor*, 2 Temmuz 2024, www.theafricareport.com/353623/war-keeps-following-us-sudanese-flee-again-as-frontline-moves-south/.
- 18 “Sudan’da sağlık çalışanlarına ve tesislerine yönelik saldırılar yıkıcı bir etki yaratmaktadır. Ocak 2025’te sağlık tesislerine yönelik en az dört büyük saldırı bildirilmiştir ve bu saldırılar 70 kişinin ölümü, 21 kişinin yaralanması ve sağlık faaliyetlerinin önemli ölçüde zarar görmesi ve/veya askıya alınmasıyla sonuçlanmıştır.” OCHA, *Sudan: İnsani Erişim Özeti (Ocak 2025)*, Ocak 2025, www.unocha.org/publications/report/sudan/sudan-humanitarian-access-snapshot-january-2025. Ayrıca bk., Koruma Kümesi, *Bir Bakışta: Çatışmanın Koruma Üzerindeki Etkileri*, 15 Temmuz 2024, www.ecoi.net/en/file/local/2113453/At+a+Glance_Protection+Impact+from+the+Conflict_No.+29_2024.08.02.pdf, ss. 1-4. RSF’nin saldırılardan korunmak için sivilleri kullandığı bildirilmiştir. OCHA, *Sudan: Sinja’da Çatışma, Sennar Eyaleti Flaş Güncelleme No. 02*, 4 Temmuz 2024, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-conflict-sinja-sennar-state-flash-update-no-02-4-july-2024-enar>.
- 19 Koruma Kümesi, *Bir Bakışta: Çatışmanın Koruma Üzerindeki Etkileri*, 15 Temmuz 2024, www.ecoi.net/en/file/local/2113453/At+a+Glance_Protection+Impact+from+the+Conflict_No.+29_2024.08.02.pdf, ss. 1-4; The Guardian, *Sudan’da Yakılan Köy Sayısında Artış Çatışmanın Şiddetlendiğini Gösteriyor - Rapor*, 17 Nisan 2024, www.theguardian.com/global-development/2024/apr/17/increasing-number-of-villages-torched-across-sudan-shows-conflict-is-intensifying-report. “Büyük Hartum’un bazı bölgeleri dümdüz edilmiş gibi görünüyor.” BM Genel Kurulu, *Sudan’da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 39, ayrıca bk. para. 47.
- 20 OHCHR, *Kuşatma Altında: Mayıs 2024’ten Bu Yana el-Faşir, Kuzey Darfur’da İnsan Hakları Durumu*, Aralık 2024, www.ohchr.org/sites/default/files/2024-12/20241220-ohchr-sudan-country-office-on-siege-in-el-fasher-north-darfur.pdf, para. 3, 5; Koruma Kümesi, *Sivillerin Korunması için Bilgi Notu: Darfur’daki Çatışma: Haziran-Temmuz 2024’te Koruma Alanındaki Temel Etkiler*, 25 Ağustos 2024, <https://reliefweb.int/report/sudan/protection-civilians-note-conflict-darfur-key-protection-impacts-june-july-2024-15-august-2024>, ss. 1-3.
- 21 “İnsani yardımların neredeyse ulaştırılmaz hale getiren engeller durumu daha da zorlaştırmaktadır. Mayıs [2024] ayından bu yana Zemzem ve el-Faşir’e giden yollar şehir çevresindeki çatışmalar ve son zamanlarda şiddetli yağışlar ve sellerin yol açtığı hasar nedeniyle ulaşılmaz hale gelmiştir.” BM, *Sudan: BM el-Faşir’deki Çatışmaların Durdurulması için Acil Eylem Çağrısında Bulundu*, 18 Eylül 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/09/1154511>. “Belki bir milyondan fazla yerinden edilmiş Darfurlu [...] çapraz ateş arasında kalmış durumda ve her iki



saldırarak kampın kontrolünü ele geçirmiş, 12 insani yardım çalışanı dâhil olmak üzere en az 400 sivil öldürmüş ve komşu köylere ve kamplara göç edilmesine neden olmuştur.²²

İnsan Hakları Durumu

9. Çatışmaların patlak vermesinin ardından, RSF'nin Darfur'da Arap olmayan sivilleri hedef alarak yüzlerce kişinin ölümüne ve ülke içinde ve sınır ötesinde yerinden edilmesine neden olduğuna dair bildirimler devam etmiştir.²³ SAF ve RSF'nin Darfur, Hartum, Kuzey Kordofan ve el-Cezire dâhil olmak üzere Sudan genelinde bireyleri etnik kökenlerine veya geldikleri yere göre hedef aldığı bildirilmiştir.²⁴ İki taraf da belirli etnik grupların veya toplulukların yaşadığı mahalleleri hedef almak için hava saldırıları ve/veya bombardımanlar gerçekleştirmiştir.²⁵ Nisan 2024'te İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi, erken uyarı prosedürleri kapsamında Sudan'a ilişkin bir karar yayımlamış ve RSF ve müttefik milisler tarafından "Masalit, Fur ve Zaghawa" kökenli kişilerin hedef alınması ve SAF ve müttefik milisler tarafından "Darfur ve Kordofan'dan Arap kabilelerinin üyelerinin" hedef alınması dâhil olmak üzere etnik şiddetin artmasına ilişkin ciddi endişelerini dile getirmiştir.²⁶

taraf da vahşet uygulamaktadır." ICG, *Sudan'ın el-Faşir Kenti için Verilen Felaket Savaşı Durdurmak*, 24 Haziran 2024, www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan/b198-halting-catastrophic-battle-sudans-el-fasher. Sudan Doktorlar Birliği'nden bir temsilciye göre: Mayıs 2024'ten bu yana 4.000'den fazla kişi öldürülmüş ve 5.000'den fazla kişi yaralanmıştır." Şarkul Asvat, *Sudan Doktorlar Birliği: Savaşta Ölü Sayısı 40.000'i Aştı*, 26 Haziran 2024, <https://english.aawsat.com/arab-world/5034313-sudan-doctors%E2%80%9999-union-war-death-toll-tops-40000>.

22. The Guardian, *'İnsanları Evlerinde Öldürürken İlahi Söylüyorlardı': Hayatta Kalanlar Sudan'ın Zemzem Kampına Yapılan Saldırısı Anlattı*, 18 Nisan 2025, www.theguardian.com/global-development/2025/apr/18/survivors-attack-sudan-zamzam-camp-rapid-support-forces-paramilitaries; Deutsche Welle (DW), *Sudan: 400.000 Kişi Darfur'daki Zemzem Kampından Kaçmak Zorunda Kaldı*, 14 Nisan 2025, www.dw.com/en/sudan-400000-forced-to-leave-zamzam-camp-in-darfur/a-72244970; OCHA, *Sudan: Zemzem kampından yerinden edilme, Kuzey Darfur Eyaleti Flaş Güncelleme No. 01*, 15 Nisan 2025, www.unocha.org/publications/report/sudan/sudan-displacement-zamzam-camp-north-darfur-state-flash-update-no-01-15-april-2025, s. 1.
23. Batı Darfur'da RSF, özellikle el-Cuneyna'daki Masalit topluluğunu hedef almıştır. Haziran 2023'te: "Masalit erkekler sistematik olarak hedef alınmıştır. [...] Kadınlar etnik kökenleri nedeniyle [...] saldırıya ve tecavüze uğramış ve soyulmuştur." BM Genel Kurulu, *Sudan için Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Heyeti Raporu*, 7 Kasım 2024, A/HRC/57/23, www.ecoi.net/en/file/local/2114950/g2416312.pdf, para. 52, 54. Kasım 2023'te, RSF güçleri altı gün boyunca, çoğunlukla Masalit sivillerinin yaşadığı ülke içinde yerinden edilmiş kişilere (ÜYEK'ler) yönelik iki kampta tahmini olarak 800 sivil öldürmüştür. HRW, *"Massalitle Eve Dönmeyecek": el-Cuneyna, Batı Darfur, Sudan'da Etnik Temizlik ve İnsanlığa Karşı Suçlar*, 9 Mayıs 2024, www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/05/sudan0524web.pdf, ss. 48-91, 167-171. "RSF ve müttefik Arap milisler tarafından başta Zaghawa ve Fur olmak üzere Afrikalı etnik gruplara karşı gerçekleştirilen etnik temelli saldırılar devam etmektedir". OHCHR, *Sudan'daki Çatışma Siviller İçin Daha Tehlikeli Bir Hale Geliyor*, Ocak 2025, www.ohchr.org/en/press-releases/2025/01/sudan-conflict-taking-more-dangerous-turn-civilians. Ayrıca bk., OHCHR, *Kuşatma Altında: Mayıs 2024'ten Bu Yana el-Faşir, Kuzey Darfur'da İnsan Hakları Durumu*, Aralık 2024, www.ohchr.org/sites/default/files/2024-12/20241220-ohchr-sudan-country-office-on-siege-in-el-fasher-north-darfur.pdf, para. 51.
24. Hem RSF hem SAF'nin sivilleri etnik kökenlerine göre tutukladığı, gözaltına aldığı ve yargısız infaz ettiği bildirilmiştir. Aljazeera, *Sudan Ordusu el-Cezire Eyaletinde Etnik Katliamlar Gerçekleştiriyor*, 23 Ocak 2025, www.aljazeera.com/features/longform/2025/1/23/sudans-army-accused-of-ethnic-killings-after-recapturing-strategic-city. "OHCHR ayrıca el-Cezire, Hartum ve Kuzey Kordofan Eyaletlerinde [SAF] Özel Operasyon Güçleri ve mustafirin tarafından gerçekleştirilen yargısız infazların büyük ölçüde Hızlı Destek Kuvvetleri'ne verildiği düşünülen desteğe dayalı etnik motivasyonla yapıldığına dair raporlar almıştır." BM Genel Kurulu, *Sudan'da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 45-46. "Etnik kökene dayalı gözaltı ve işkence hem RSF hem [Hartum Eyaletindeki] SAF gözaltı yerlerinde yaygındır". OHCHR, *"Onu Sorma": Sudan'daki Çatışma Bağlamında Hartum Eyaletindeki Gözaltı Tesisleri ve Uygulamaları*, 6 Mart 2025, www.ecoi.net/en/file/local/2123386/report-ohchr-sudan-country-office-detention-facilities-khartoum.pdf, para. 33. Nuba dağlarından 72 Hristiyanın SAF tarafından gözaltına alındığını bildiren Justice Africa Sudan şunları kaydetmiştir: "Bu gözaltılar, RSF'nin işgali sırasında evlerini terk etmeyen insanlara, özellikle de aktivistlere ve gönüllülere yönelik büyük baskın parçasıdır. Bu kişilerin çoğu kaçacak imkânları olmadığı için burada kaldı." Radio Dabanga, *Justice Africa Sudan: Kaçan Nuba Hristiyanları Askeri İstihbarat Tarafından Gözaltına Alındı*, 14 Ekim 2024, www.dabangasudan.org/en/all-news/article/justice-africa-sudan-fleeing-nuba-christians-detained-by-military-intelligence.
25. SAF'nin ağırlıklı olarak Arapların yaşadığı mahallelerde drone saldırıları düzenlediği bildirilmiştir. ICG, *Sudan'ın el-Faşir Kenti için Verilen Felaket Savaşı Durdurmak*, 24 Haziran 2024, www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/sudan/b198-halting-catastrophic-battle-sudans-el-fasher. "Haziran 6-14 [2023] - RSF ve müttefik güçler yeni bir saldırı dalgası başlatmış, çoğunlukla Masalitlerin yaşadığı en az altı mahalleyi ve dört ÜYEK kampını hedef almış ve el-Zahra yatılı kız okulu da dâhil olmak üzere bazı toplanma alanlarını bombalamıştır." HRW, *"Massalitle Eve Dönmeyecek": el-Cuneyna, Batı Darfur, Sudan'da Etnik Temizlik ve İnsanlığa Karşı Suçlar*, 9 Mayıs 2024, www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/05/sudan0524web.pdf, s.33.
26. Özellikle, "Darfur ve Kordofan eyaletlerinde, özellikle ağır silahlar kullanılarak sivil mahallelere yapılan saldırılar, sivillerin yaygın olarak öldürülmesi, kadınlara ve kız çocuklarına toplu tecavüzler ve diğer cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimleri, çatışma bölgelerinden kaçan kişilerin öldürülmesi, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin kaldığı kamplara ve alanlara saldırılar, keyfi gözaltılar, zorla kaybetmeler, işkence, zorla yerinden etme, köy ve kasabaların yağmalanması, yakılması ve yıkılması çoğunlukla Masalit, Fur ve Zaghawa etnik gruplarının üyelerinin hedef alarak ve esas olarak RSF üyeleri ve müttefik milisler tarafından etnik motivasyonla işlenen ihlallere ilişkin raporlar [...] SAF ve müttefik milisler tarafından işlendiği iddia edilen ve etnik ya da aşiret kökenleri nedeniyle Darfur ve Kordofan'daki Arap aşiretlerinin üyelerini hedef alan keyfi gözaltılar, işkence ve yargısız infazlarla ilgili raporlardan da endişe duyulmaktadır". İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD), *Sudan Kararı*, 12 Nisan 2024, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2FCERD%2FEWU%2FSDN%2F9982&Lang=en, s. 1. Ayrıca bk., BM Güvenlik Konseyi, *Sudan'daki Sivillerin Korunması için Tavsiyeler*, 21 Ekim 2024, S/2024/759, www.ecoi.net/en/file/local/2117374/n2429174.pdf, para. 10.



10. Çatışmanın her iki tarafı da doktorları, gazetecileri, insani yardım çalışanlarını, avukatları, aktivistleri, insan hakları savunucularını ve protestocuları hedef almış ve saldırmıştır.²⁷ Demokrasi yanlısı hareketin önemli taban aktörleri olan ve çatışmanın başlamasından bu yana sivilere yerel yardım sağlayan Sudan Direniş Komiteleri ile bağlantılı kişiler, SAF ve RSF tarafından taciz edilmiş ve tutuklanmıştır.²⁸ RSF'nin Hartum'da SAF'ı desteklediği düşünülen kişileri hapsediği gözaltı merkezlerinin bulunduğu bildirilmektedir.²⁹ BM Bilgi Toplama Misyonu, Eylül 2024'te "insan hakları savunucuları, avukatlar, acil müdahale odası ve direniş komitesi üyeleri ve diğer sivil toplum üyeleri dâhil olmak üzere insan hakları ihlallerini belgelemekle görevli kişilere karşı hem SAF hem RSF tarafından sayısız tehdit, korkutma, taciz, saldırı ve misilleme olayının" yanı sıra RSF'yi desteklediği düşünülen aktivistlerin SAF tarafından kötü niyetli bir şekilde kovuşturulduğunu belgelediğini ifade etmiştir.³⁰ Hem SAF hem RSF gözaltı merkezlerindeki kişilerin darp, elektrik şoku, cinsel şiddet ve yargısız infaz dâhil olmak üzere işkence ve insanlık dışı veya onur kırıcı muameleye maruz kaldıkları bildirilmiştir.³¹
11. Çatışma bağlantılı cinsel şiddet yaygındır ve BM çocuklara yönelik olanlar da dâhil olmak üzere tecavüz, toplu tecavüz ve cinsel kölelik olayları belgelemektedir.³² Sudan'da çatışma

- 27 "[Bildirimlere göre] SAF ve müttefik milisleri, küçük işletme sahipleri veya insani yardım Acil Müdahale Odalarındaki gönüllüler ve diğer aktivistler ve sivilere de dâhil olmak üzere RSF işbirlikçisi olarak etiketlenen herkesi öldürmüş veya tutuklamıştır. [...] Benzer şekilde, Uluslararası Af Örgütü, 'RSF'nin ortağı' olduğu iddiasıyla hedef alınacak kişilerin listelerinin dolaşıma sokulduğuna dair endişe verici bildirimler almıştır. Listelerde siyasetçilerin, aktivistlerin, sağlık çalışanlarının, savcılarının ve protestocu grup üyelerinin isimleri yer almaktadır." Uluslararası Af Örgütü, *Sudan: Hartum ve Darfur'da Çatışmalar Sürerken Siviller Misilleme Saldırılarına Maruz Kalma Riski Altında*, 7 Şubat 2025, www.amnesty.org/en/latest/news/2025/02/civilian-activists-human-rights-defenders-medical-workers-and-humanitarian-workers-are-at-imminent-risk-of-deadly-reprisal-attacks/. Ayrıca bk., OHCHR, *Sudan: BM İnsan Hakları Şefi Hartum'daki Yaygın Yargısız İnfazlardan Dehşete Düştü*, 3 Nisan 2025, www.ecoi.net/en/document/2123716.html; BM Genel Kurulu, *Sudan için Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Heyeti Raporu*, 7 Kasım 2024, A/HRC/57/23, www.ecoi.net/en/file/local/2114950/g2416312.pdf, para. 80-83.
- 28 BM Genel Kurulu, *Sudan'da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 56-57; Aljazeera, *'Bizi Hedef Alıyorlar': Sudan Ordusu Demokrasi Aktivistlerine Nefes Aldırmıyor*, 9 Ocak 2024, www.aljazeera.com/features/2024/1/9/sudans-army-is-retaliating-against-activists-amid-the-war-for-their-role-in-bringing-down-their-former-boss-and-president-omar-al-bashir-in-april-2019. "Acil Müdahale Odaları ve direniş komiteleri üyeleri Hartum'da SAF tarafından gerçekleştirilen keyfi tutuklama ve gözaltıların kurbanı olmuştur [...]. Kendilerini RSF işbirlikçisi olmakla suçladıkları için SAF Askeri İstihbaratının doğrudan hedefi gibi görünmektedirler." BM Genel Kurulu, *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Heyeti Tarafından Sudan'da Nisan 2023 Ortalarında Patlak Veren Çatışmalar Bağlamında İşlenen Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Uluslararası İnsancıl Hukuk İhlalleri ve Bunlarla Bağlantılı Suçlara İlişkin Yürütülen Soruşturmanın Bulguları*, 23 Ekim 2024, A/HRC/57/CPR.6, www.ecoi.net/en/file/local/2118542/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf, para. 243.
- 29 OHCHR, *'Onu Sorma': Sudan'daki Çatışma Bağlamında Hartum Eyaletindeki Gözaltı Tesisleri ve Uygulamaları*, 6 Mart 2025, www.ecoi.net/en/file/local/2123386/report-ohchr-sudan-country-office-detention-facilities-khartoum.pdf, para. 34-90; ABD Dışişleri Bakanlığı, *2023 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporu: Sudan*, 23 Nisan 2024, www.ecoi.net/en/document/2107672.html. Bildirimlere göre, hem RSF hem de SAF karşı tarafı destekleme gerekçesiyle ölüm cezaları vermiştir. International Service for Human Rights (ISHR), *Sudan: Hayatları Koruyun, Ölüm Cezalarını ve Sivil İnfazlarını Durdurun*, 4 Temmuz 2024, <https://ishr.ch/latest-updates/sudan-stop-death-sentences-and-execution-of-civilians/>.
- 30 Haziran 2024 itibarıyla, İnsan Hakları İhlalleri, Savaş Suçları ve İsyan Hızlı Destek Kuvvetleri'nin İhlalleri ve Diğer Suçlar Ulusal Araştırma Komitesi tarafından yargılanan 65 davadan 63'ü "devlete karşı işlenen suçlar ve isyan" ile ilgili olup "heyet, bu davaların Sudanlı sivilere avukat, insani yardım çalışanı, halk aktivisti, insan hakları savunucusu veya acil müdahale odası koordinatörü olarak yürüttükleri faaliyetler nedeniyle hedef aldığı bilgisini almıştır. Bu durum, Ulusal Komite'nin seçici adalet uyguladığının ve öncelikle [RSF] üyesi olduğu düşünülen aktivistleri hedef aldığı bir göstergesidir." BM Genel Kurulu, *Sudan için Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Heyeti Raporu*, 7 Kasım 2024, A/HRC/57/23, www.ecoi.net/en/file/local/2114950/g2416312.pdf, para. 82, 100. Ayrıca bk., International Service for Human Rights, *Sudan: Sivillerin Hayatını Koruyun, Toplu Tutuklamalara, Avukatların, Doktorların, Aktivistlerin Hedef Alınmasına Son Verin*, 26 Temmuz 2024, <https://ishr.ch/latest-updates/sudan-end-killing-mass-arrests-and-targeting-of-lawyers-doctors-and-activists/>; BM Güvenlik Konseyi, Güvenlik Konseyi'nin 2715 (2023) Sayılı Kararı Uyarınca Sudan'daki Durum, 29 Şubat 2024, S/2024/204, www.ecoi.net/en/file/local/2105958/n2405132.pdf, para. 23. "Genel olarak, hem kendi başına yeterli olacak sağlam bir kanıt olmadıktan hem de Sudan'ın yaygın silahlandırması nedeniyle, örneğin bir arkadaş veya akraba ile zayıf bir ilişki yoluyla, çoğu sivilin RSF ve diğer silahlı gruplarla bir şekilde -ne kadar esnek olursa olsun- bağlantılı olduğu görülebildiğinden RSF ile bağlantılı suçlamalarını çürütmek son derece zordur. Her iki tarafın da etnik kökene dayalı hedef alan eylemleri geniş çaplı şekilde yürütmesi nedeniyle [...] sivilerin 'diğer tarafı' destekledikleri gerekçesiyle SAF ve RSF tarafından ayrı ayrı tutuklanmaları olağan bir durumdur." REDRESS, *Sudan'da Toplu Sivil Gözaltılar Bağlamında Gerçekleştirilen Ağır İnsan Hakları İhlalleri*, Eylül 2024, https://redress.org/wp-content/uploads/2024/09/Sudan-Arbitrary-Detention-Report_EN-v.2.pdf, s. 22.
- 31 OHCHR, *'Onu Sorma': Sudan'daki Çatışma Bağlamında Hartum Eyaletindeki Gözaltı Tesisleri ve Uygulamaları*, 6 Mart 2025, www.ecoi.net/en/file/local/2123386/report-ohchr-sudan-country-office-detention-facilities-khartoum.pdf, para. 32-33, 41-52, 78-82, 86-90; BM Genel Kurulu, *Sudan'da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 61; HRW, *Sudan: Savaşan Taraflar Alıkoymaları Kişileri İnfaz Ediyor, Cesetleri Parçalıyor*, 28 Ağustos 2024, www.ecoi.net/en/document/2114334.html; Irregular Warfare Initiative, *Sudan'daki Çatışmalarda Yasadışı Gözaltı ve İşkence: Derhal Uluslararası Eyleme Geçilmesi Gerekli*, 18 Nisan 2024, <https://irregularwarfare.org/articles/unlawful-detention-and-torture-in-sudanese-conflict-urgent-need-for-international-action/>.
- 32 OHCHR, Nisan 2021 ile 15 Kasım 2024 tarihleri arasında Hartum, Darfur, el-Cezire, Gadarif, Kassala, Kuzey Kordofan, Kızıldeniz ve Batı Kordofan'da çatışmayla ilişkili 120 cinsel şiddet vakası belgelemiştir. Olaylarda "en az 203 mağdur (162 kadın, 36 kız çocuk, 4 erkek ve 1 erkek çocuk) yer almıştır. [...] Toplamda belgelenen 89 olayın yüzde 70'inden fazlasında fail olarak [RSF] üniformalı erkekler ve [RSF] ile bağlantılı silahlı kişiler gösterilirken, [SAF] üç olaya karışmıştır. [...] Çatışmalar ülke geneline yayıldıkça cinsel şiddet raporlarının coğrafi bir örüntü izlediği görülmüştür." BM Genel Kurulu, *Sudan'da İnsan Hakları Durumu* A/HRC/58/29, 20 Ocak 2025, <https://docs.un.org/>



bağlantılı cinsel şiddet vakaları “damgalanma, misilleme korkusu, internetin kapatılması ve cep telefonu kesintileri ya da sadece tıbbi ve adli kurumların çökmesi nedeniyle büyük ölçüde eksik bildirilmektedir.”³³ Aralık 2023’ten Aralık 2024’e kadar, çatışma bağlantılı cinsel şiddet dâhil olmak üzere toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hizmetleri arayan hayatta kalanların sayısı yüzde 288 artmıştır.³⁴ Darfur’da RSF ve müttefik milisler, çatışmadan kaçmak için Çad’a kaçanlar dâhil olmak üzere Arap olmayan Masalit kadınlara karşı tecavüzü bir silah olarak kullanmıştır.³⁵ RSF ayrıca kadın “insan hakları savunucularını, gazetecileri ve sağlık personelini” cinsel şiddetle hedef almıştır.³⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), Nisan 2023 ile Şubat 2024 arasında Hartum, Omdurman ve Bahri’de hem RSF hem SAF tarafından işlenen mağdurların 9 ile en az 60 yaş arasında değiştiği tecavüz vakaları belgelemiştir.³⁷

12. BM, 2023 yılında 1.526 çocuğu etkileyen 1.721 ağır ihlal belgelemiştir; bu da “[bir önceki yıla göre] yüzde 285’lik bir artış” anlamına gelmektedir.”³⁸ RSF ve SAF, “refakatsiz çocukları ve yoksul ailelerin çocuklarını” silah altına almak üzere hedef almıştır.³⁹ RSF tarafından Hartum, Darfur, Kuzey Kordofan ve Batı Kordofan’da 14 yaşından küçük çocukların reşit olmayan yaşta silah altına alındığı belgelenmiştir.⁴⁰ Yetişkinlerin zorla ya da baskıyla silah altına alındığına ilişkin raporlar da bulunmaktadır.⁴¹

- en/A/HRC/58/29, paras 48, 50. Ayrıca bk., UNHCR, *Koruma Dosyası Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet: Sudan’da Durum*, 8 Temmuz 2024, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/109800>, s. 4; BM Güvenlik Konseyi, *Çatışmayla İlişkili Cinsel Şiddet*, 4 Nisan 2024, S/2024/292, www.ecoi.net/en/file/local/2110409/n2406241.pdf, para. 66. UNICEF’e göre, “[Ocak 2024’ten Mart 2025’e kadar] çocuklara yönelik toplam 221 tecavüz vakası kaydedilmiştir.” UNICEF, *Sudan’da Çocuk Tecavüzü ve Cinsel Şiddet Krizi*, Mart 2025, www.unicef.org/sudan/reports/sudans-child-rape-and-sexual-violence-crisis. “Sudan’da korkunç, sistematik cinsel şiddet çocuklar dâhil insanlara karşı bir savaş silahı olarak kullanılmaktadır”. BM, *Sudan’da Cinsel Şiddet Savaş Silahı Olarak Kullanılıyor, İnsani Yardım Çalışanları Uyarıyor, Güvenlik Konseyi’nin Harekete Geçmesini Talep Ediyor*, 13 Mart 2025, <https://press.un.org/en/2025/sc16018.doc.htm>.
33. BM Genel Kurulu, *Sudan’da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 49. “Cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet yaygındır ancak damgalanma, misilleme korkusuyla sessiz kalma ve koruma hizmetlerinin eksikliği nedeniyle yeterince bildirilmemektedir”. Reuters, *MSF, Sudan’daki Çatışmalarda Sivillerin Korkunç Şiddete Maruz Kaldığını Belirliyor*, 22 Temmuz 2024, www.reuters.com/world/africa/civilians-suffering-horrendous-violence-sudan-conflict-msf-says-2024-07-22/.
34. BM Kadın Birimi, *Toplumsal Cinsiyet Uyarısı: Mazeret Yok: Sudan’da Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Son Verilmesi Çağrısı*, Aralık 2024, www.unwomen.org/sites/default/files/2024-12/sudan-gender-alert-no_excuse_en_2024.pdf.
35. “Batı Darfur eyaletinde bildirilen cinsel şiddet olayları genellikle Hızlı Destek Kuvvetleri’nin Masalit topluluğuna yönelik etnik motivasyonlu saldırılarıyla ilişkili olup, bir önceki raporlama dönemindeki bulgularla da tutarlılık göstermektedir. [...] Bildirilen tecavüz olaylarının yarısından fazlası -Nisan 2023’ten bu yana tutarlı bir eğilim olarak- toplu tecavüz şeklinde gerçekleşmiş olup çatışma bağlamında özellikle [RSF] ve müttefiki Arap milisler tarafından, savaş suçu teşkil edebilecek cinsel şiddetin koordineli bir şekilde kullanıldığını göstermektedir.” BM Genel Kurulu, *Sudan’da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 51-52. “Darfur’un tüm eyaletlerinde failer ülke içinde yerinden edilmiş kadınları ve kız çocuklarını, özellikle de Fur, Masalit ve Zaghawa halkları da dâhil olmak üzere Afrika kökenli kişileri hedef almıştır.” BM Genel Kurulu, *Sudan’da İnsan Hakları Durumu*, 4 Mart 2024, A/HRC/55/29, www.ecoi.net/en/file/local/2104975/g2402924.pdf, para. 47. Ayrıca bk., BM, *Sudan’da Cinsel Şiddet Savaş Silahı Olarak Kullanılıyor, İnsani Yardım Çalışanları Uyarıyor, Güvenlik Konseyi’nin Harekete Geçmesini Talep Ediyor*, 13 Mart 2025, <https://press.un.org/en/2025/sc16018.doc.htm>; HRW, “Massalitlet Eve Dönmeyecek”: el-Cuneyna, Batı Darfur, Sudan’da Etnik Temizlik ve İnsanlığa Karşı Suçlar, 9 Mayıs 2024, www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/05/sudan0524web.pdf, ss. 113-115.
36. BM Genel Kurulu, *Sudan için Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu Raporu*, 7 Kasım 2024, A/HRC/57/23, www.ecoi.net/en/file/local/2114950/g2416312.pdf, para. 60.
37. HRW, “Hartum Kadınları için Güvenli Değil!” *Sudan’ın Başkentinde Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Cinsel Şiddet*, 28 Temmuz 2024, www.hrw.org/report/2024/07/28/khartoum-not-safe-women/sexual-violence-against-women-and-girls-sudans-capital.
38. “Önemli erişim kısıtlamaları nedeniyle, bu bilgiler [...] Sudan’da çocuklara karşı işlenen ağır ihlallerin kapsamını tamamen temsil etmemektedir. Öte yandan 2022’den 2023’e kadar ağır ihlallerde yüzde 285’in üzerinde artış olması ve toplam doğrulanmış ihlallerin yüzde 72’sinin Nisan ve Aralık 2023 arasında meydana gelmesi, çatışmanın dramatik etkisinin bir kanıtıdır.” BM Güvenlik Konseyi, *Sudan’da Çocuklar ve Silahlı Çatışma*, 7 Haziran 2024, S/2024/443, <https://undocs.org/S/2024/443>, para. 19.
39. “RSF ve SAF’nin 15 Nisan’dan bu yana refakatsiz çocukları ve yoksul ailelerin çocuklarını silah altına aldığı ve çatışmalarda çocuk askerler kullandığı yönünde güvenilir raporlar bulunmaktadır.” ABD Dış İşleri Bakanlığı, *2023 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporu: Sudan*, 23 Nisan 2024, www.ecoi.net/en/document/2107672.html. “Çocuklar ayrıca ailelerini veya topluluklarını tacizden veya kaçırılmaktan korumak için de savaşa katılmıştır; bu da topluluk üyeleri tarafından, özellikle de hiçbir üyesi çatışmanın taraflarından biriyle ilişkili olmayan aileler için bir risk olarak gösterilmiştir.” BM Genel Kurulu, *Sudan’da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para.44. Erkek çocuklar da Arap topluluğu liderlerince silah altına alınmıştır. Bk. BM Genel Kurulu, *Sudan’da İnsan Hakları Durumu*, 4 Mart 2024, A/HRC/55/29, www.ecoi.net/en/file/local/2104975/g2402924.pdf, para. 67.
40. OHCHR, “Onu Sorma”: *Sudan’daki Çatışma Bağlamında Hartum Eyaletindeki Gözaltı Tesisleri ve Uygulamaları*, 6 Mart 2025, www.ecoi.net/en/file/local/2123386/report-ohchr-sudan-country-office-detention-facilities-khartoum.pdf, para. 53-54; BM Genel Kurulu, *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu Raporu*, 7 Kasım 2024, A/HRC/57/23, www.ecoi.net/en/file/local/2114950/g2416312.pdf, para. 66; The New Arab, *RSF Sudan’daki Savaşta Çocukları Silah altına mı Alıyor?*, 28 Şubat 2024, www.newarab.com/analysis/are-rsf-recruiting-children-fight-sudans-war; African Centre for Justice and Peace Studies, *Sudan: Güney Darfur’daki Silahlı Çatışmada Çocuk Askerlerin Kullanılmaya Devam Edilmesi*, 3 Ocak 2024, www.acjps.org/publications/sudan-the-continued-use-of-child-soldiers-in-the-armed-conflict-in-south-darfur.
41. Ayin, *el-Faşir’de Çatışmalar Yoğunlaşırken RSF ve SAF Darfur’da Silah altına Alma Çalışmaları Yürütüyor*, 3 Aralık 2024, <https://3ayin.com/en/recruitment/>. SAF’nin çekildiği ve RSF’nin el-Cezire eyaletini ele geçirdiği Aralık 2023 ile Mart 2024 arasında, RSF’nin bölgede yaklaşık 700 erkek ve 65 çocuğu, yiyecek vermeme yöntemi de dahil olmak üzere, zorla silah altına aldığı bildirilmiştir. CNN, “Ya Silahlı Ya Da Öl”: Korku, Yaklaşan Kıtık ve Ölümcül Bir Ültimatoma Sudan’ın Paramiliter Güçlerinin Rütbelerini Yükseltiyor, 21 Mart 2024, <https://edition.cnn.com/2024/03/18/africa/sudan-hunger-forcible-recruitment-jazira-intl-cmd/index.html>. Ayrıca bk., The Washington Post,



13. Adalet sisteminin ülkenin büyük bölümünde çökmüş olması nedeniyle cezasızlık norm haline gelmiştir.⁴² 13 Temmuz 2023'te Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), Sudan'da mevcut çatışmalar sırasında işlenen savaş suçları ve insanlığa karşı suç iddialarını soruşturacağını duyurmuştur.⁴³ 29 Ocak 2024'te UCM savcısı BM Güvenlik Konseyi'ne hem SAF hem RSF'nin Darfur'da Roma Statüsü suçlarını işlediğine inanmak için yeterli gerekçeler olduğunu söylemiştir.⁴⁴

İnsani Durum

14. Şubat 2025'te Sudan'daki BM Mukim ve İnsani Yardım Koordinatörü, "[Sudan'da] siviller hiç olmadığı kadar şiddet ve acıya maruz bırakılmıştır."⁴⁵ Yaygın çatışmalar gıda, su, ilaç, yakıt ve elektrik sıkıntısına yol açmış ve birçok sivilin temel hizmetlere erişimini engellemiştir.⁴⁶ Çatışma tedarik zincirlerini bozmuş, insani yardım erişimini kısıtlamış ve yaygın gıda güvensizliğine neden olmuştur.⁴⁷ 16 milyonu çocuk olmak üzere Sudan nüfusunun yarısından fazlasını oluşturan 30 milyondan fazla kişi 2025 yılında insani yardıma ihtiyaç duymaktadır.⁴⁸
15. Çatışmalar, aktif çatışmalardan etkilenmeyen bölgeler dâhil olmak üzere ülke genelinde insani yardım ihtiyaçlarının artmasına neden olmuş ve zorla yerinden edilme, insani yardım müdahale kapasitesini, yerinden edilme bölgelerinin altyapısını ve kamu hizmetlerini zorlamıştır.⁴⁹ Bu

Sudan'da Savaşan Taraflar Sivilleri, Hatta Geri Dönen Mültecileri Zorla Silah altına Alıyor, 30 Kasım 2023, www.washingtonpost.com/world/2023/11/29/sudan-war-refugees-rsf-military/.

- 42 "Sudan, hukukun üstünlüğünün çöküşüne tanık olmaya devam etmiştir. Çatışmalardan daha az etkilenen bölgelerde bile adalet yetkililerinin yokluğu, Devletin yetkililere ödeme yapmaması ve karakollar, mahkemeler ve cezaevleri de dâhil olmak üzere hukuk devleti yapısının hedef alınarak tahrip edilmesi ve yağmalanması, adalet sistemindeki boşluğu derinleştirmiş ve yaygın ihlallerin cezasız kalmasına neden olmuştur." BM Güvenlik Konseyi, *Güvenlik Konseyi'nin 2715 (2023) Sayılı Kararı Uyarınca Sudan'daki Durum*, 29 Şubat 2024, S/2024/204, www.ecoi.net/en/file/local/2105958/n2405132.pdf, para. 29. Ayrıca bk., *The New Arab*, *Sudan'da Savaş: Askeri Yargılamalar ve RSF Tutuklamaları Arasında Kalan Siviller*, 2 Temmuz 2024, www.newarab.com/analysis/sudans-warring-sides-target-civilians-arrests-sham-trials.
- 43 BM, *Darfur: Uluslararası Ceza Mahkemesi Artan Şiddet Olayları Hakkında Soruşturma Başlattı*, 13 Temmuz 2023, <https://news.un.org/en/story/2023/07/1138692>.
- 44 BM, *Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı Güvenlik Konseyi'ne Sudanlıların ve Muhafız Güçlerin Darfur'da Vahşet Suçları İşlediğine İnanmak İçin Yeterli Gerekçeler Olduğunu Söyledi*, 29 Ocak 2024, <https://press.un.org/en/2024/sc15573.doc.htm>. Roma Statüsü, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (UCM) "uluslararası toplumu ilgilendiren" soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçu üzerinde yargı yetkisi vermektedir. UCM, *Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü*, 2021, www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf, Md. 5. Ayrıca bk., UCM, UCM Savcısı Karim A.A. Khan KC'nin 1593 (2005) Sayılı Karar Uyarınca Darfur'daki Durum Hakkında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne Yaptığı Açıklama, 28 Ocak 2025, www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-united-nations-security-council-situation-darfur.
- 45 OCHA, *Sudan'daki Sivilleri Koruyun, Yaklaşık İki Yıl Süren Çatışmalarda Yeterince Acı Çektiler*, 27 Şubat 2025, www.unocha.org/publications/report/sudan/protect-civilians-sudan-they-have-suffered-enough-nearly-two-years-conflict-statement-united-nations-resident-and-humanitarian-coordinator-sudan-clementine-nkweta-salami. Ayrıca bk., UNHCR, *BM, Sudan'daki Savaşın Zarar Gören Sivillerin Korunması ve Desteklenmesi İçin Küresel Eylem Çağrısında Bulundu*, 17 Şubat 2025, www.unhcr.org/news/press-releases/un-urges-global-action-protect-and-support-civilians-devastated-sudan-s-war.
- 46 OCHA, *Sudan: İnsani İhtiyaçlar ve Müdahale Planı 2025*, 31 Aralık 2024, <https://humanitarianaction.info/plan/1220>. "Silahlı çatışmaların başlamasından bu yana on beş ay geçmesine rağmen [...] milyonlarca insanın gıda, su ve sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlere erişimi yoktur." ICRC, *Sudan: ICRC, Milyonlarca İnsan Hayatta Kalmak İçin Gereken Temel İhtiyaçlardan Yoksun Kalırken İnsani Yardımın Sağlanması İçin Daha Fazla Erişim Çağrısında Bulundu*, 17 Temmuz 2024, www.icrc.org/en/article/sudan-icrc-calls-for-greater-access-to-deliver-humanitarian-aid. Ayrıca bk., BM Güvenlik Konseyi, *Güvenlik Konseyi'nin 2715 (2023) Sayılı Kararı Uyarınca Sudan'daki Durum*, 29 Şubat 2024, S/2024/204, www.ecoi.net/en/file/local/2105958/n2405132.pdf, para. 38.
- 47 "Sudan genelinde devam eden güvensizlik, kapatılan yollar ve sınırlı ulaşım seçenekleri nedeniyle insani yardıma erişimde sürekli zorlukları yanı sıra vahim insani koşullar da devam etmektedir. Yerinden edilen hane halkları yüksek enflasyon, tedarik sıkıntısı, yağmalama, nakit sıkıntısı ve telekomünikasyon kesintileri nedeniyle pazarlardaki mal ve hizmetlere erişememektedir." UNHCR, *Sudan'da Acil Durum: İki Yıllık Etki Güncellemesi*, 16 Nisan 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/115752>, s. 2. Ayrıca bk., OCHA, *Sudan: İnsani İhtiyaçlar ve Müdahale Planı 2025*, 31 Aralık 2024, <https://humanitarianaction.info/plan/1220>; Africa Center for Strategic Studies, *Afrika'nın Uzun Süreli Çatışma Bölgelerinde Kıtık Kol Geziyor*, 15 Ekim 2024, <https://africacenter.org/spotlight/famine-takes-grip-in-africas-prolonged-conflict-zones/>.
- 48 "Sudan, 2025 yılında nüfusun yarısından fazlasını oluşturan 30,4 milyon kişinin yardıma ihtiyaç duymasıyla eşi benzeri görülmemiş bir insani krizle karşı karşıyadır. Bu sayı ulusun geleceğini temsil eden 16 milyon çocuğu da kapsamaktadır. Yardıma muhtaç kişiler 14,3 milyon ev sahibi olmayan kişi (yüzde 47), 8,9 milyon ülke içinde yerinden edilmiş kişi (yüzde 29), 6,4 milyon ev sahibi topluluk üyesi (yüzde 21) ve 0,89 milyon mülteciden (yüzde 3) oluşmaktadır. Etkilenenlerin yarısından fazlası çocuk olup yüzde 50'si kadınlar ve kız çocuklarından oluşmaktadır." OCHA, *Sudan: İnsani İhtiyaçlar ve Müdahale Planı 2025: Genel Bakış*, 23 Ocak 2025, www.unocha.org/publications/report/sudan/sudan-humanitarian-needs-and-response-plan-2025-overview, s. 1. Mevcut çatışma öncesinde Sudan, yaklaşık 11 milyonu acil yardıma muhtaç olmak üzere halihazırda 15,8 milyon insanın insani yardıma ihtiyaç duyduğu büyük bir insani krizin içine girmiştir. OCHA, *Sudan İnsani Yardım İhtiyaçlarına Genel Bakış 2023*, 7 Kasım 2022, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-humanitarian-needs-overview-2023-november-2022>.
- 49 OCHA, *Sudan: İnsani İhtiyaçlar ve Müdahale Planı 2025*, 31 Aralık 2024, <https://humanitarianaction.info/plan/1220/document/sudan-humanitarian-needs-and-response-plan-2025>. "Sudan genelinde yeni yerinden edilmiş kişilerin sayısındaki artış, varış bölgelerindeki kamu hizmetlerini ve kaynaklarını zorlamış, özellikle de yeni yerinden edilmiş kişilerin gelmeye devam ettiği yüzlerce toplanma alanında korkunç yaşam koşullarına neden olmuştur." OCHA, *Sudan: İnsani İhtiyaçlar ve Müdahale Planı*, Aralık 2023, https://crisisresponse.ior.int/sites/g/files/tmzbd1481/files/appeal/documents/HNRP_2024_Sudan.pdf, s. 6.



durum, 2024'ün ilk çeyreğinde yüzde 500'ü aştığı tahmin edilen enflasyonun yükselmesine, yoksulluğun artmasına ve tarımsal üretimin sekteye uğramasına neden olmuştur.⁵⁰ 2023 boyunca Sudan'ın gayri safi yurtiçi hasılasının (GSYH) yüzde 37,5 oranında küçüldüğü bildirilmiş olup bu da çatışmanın Sudan ekonomisi üzerindeki yıkıcı etkisini vurgulamaktadır.⁵¹

16. Sudan'da tahminen 24,6 milyon kişi, yani nüfusun neredeyse yüzde 52'si kriz düzeyinde gıda güvensizliği ile karşı karşıyadır.⁵² Aktif çatışmalardan etkilenen bölgelerde gıda güvensizliği en kötü seviyelerdedir.⁵³ BM Uzmanlarına göre çatışmanın her iki tarafı da "gıdayı bir silah olarak kullanmakta ve sivilleri aç bırakmaktadır".⁵⁴ Raporlar yetersiz beslenme oranlarının arttığını göstermektedir - 2025 yılında beş yaşın altındaki yaklaşık 3,2 milyon çocuğun akut yetersiz beslenmeye maruz kalması olasıdır.⁵⁵ Çocuklar, insani yardıma muhtaç olduğu tespit edilen kişilerin neredeyse yarısını, yerinden edilmiş kişilerin ise yarısından fazlasını oluşturmaktadır.⁵⁶
17. Aralık 2024 itibarıyla Sudan'da 17 milyondan fazla çocuk okula gitmemektedir.⁵⁷ Ülkedeki tüm okulların yarısından fazlasını oluşturan 10.400 okul aktif çatışma bölgelerinde bulunmaktadır, şiddetten daha az etkilenen 3.200 okul ise yerinden edilmiş kişiler için barınma alanı olarak kullanılmaktadır.⁵⁸ Çatışmaların başladığı 2023 yılından bu yana pek çok öğretmenin ve diğer eğitim çalışanlarının maaşları ödenmediği için ülkenin her yerinde eğitim bu durumdan etkilenmiştir.⁵⁹ Eğitime erişime yönelik engellerin uzamasıyla birlikte, çocukların duygusal ve zihinsel iyi olma hâli üzerindeki etkileri; okul dışındayken zorla silah altına alınması ve cinsel şiddet risklerine maruz kalması ve halihazırda çocukluk döneminde eğitimden mahrum kalan

- 50 Dünya Gıda Programı (WFP), *Pazar ve Ticaret Güncellemesi 2024 1. Çeyrek*, 17 Mayıs 2024, <https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000158805/download/>, ss. 2-3. Çatışma, "tüm nüfusun yüzde 60-80'inin gelir için tarımla uğraştığı veya tarıma bağımlı olduğu" bir ortamda tarımsal geçim kaynaklarını kesintiye uğratmıştır. Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), *Sudan'daki Çatışmaların Tarımı ve İnsanların Gıda Güvenliğini Nasıl Harap Ettiği Hakkında Bilmeniz Gereken 5 Şey*, 15 Nisan 2024, www.fao.org/emergencies/resources-repository/news/detail/5-things-you-should-know-about-how-conflict-in-sudan-is-devastating-agriculture-and-people%27s-food-security/en. "Sudan Poundu'nun (SDG) yabancı para birimleri karşısındaki değeri hızla düşmeye devam etmektedir. Çarşamba günü, paralel piyasadaki ABD Doları döviz kuru 2.100 SDG'ye yükselerek Haziran [2024] başından bu yana yüzde 13'lük bir değer kaybına uğramıştır. Hartum Bankası'nda USD kuru neredeyse 1.854 SDG'ye ulaşmıştır." Radio Dabanga, *ABD Doları paralel piyasada 2 bin Sudan Poundunu aştı*, 12 Temmuz 2024, www.dabangasudan.org/en/all-news/article/usd-surpasses-2k-sudanese-pound-mark-in-parallel-market.
- 51 African Development Bank Group, Sudan'ın Ekonomik Görünümü, Nisan 2024, www.afdb.org/en/countries/east-africa/sudan/sudan-economic-outlook. Ayrıca bk., Africanews, Savaş Süreken Sudan Ekonomisi %40 Daraldı, 28 Şubat 2024, www.africanews.com/2024/02/28/sudans-economy-contracts-40-as-war-rages/.
- 52 Sudan genelinde 24 milyondan fazla insanın Aralık 2024 ile Mayıs 2025 tarihleri arasında yüksek düzeyde akut gıda güvensizliği (IPC Faz 3 veya üzeri) yaşaması muhtemeldir. Kuzey Darfur'da Zemzem, el-Salam ve Ebu Şuk kamplarında ve Batı Nuba dağlarında kıtlık ilan edilmiştir. Entegre Gıda Güvenliği Faz Sınıflandırması (IPC), *Sudan: Akut Gıda Güvensizliği Durumu - Ekim 2024 - Mayıs 2025 için Güncellenmiş Öngörüler ve FRC sonuçları*, 24 Aralık 2024, www.ipcinfo.org/ipc-country-analysis/details-map/en/c/1159433/.
- 53 Age., s. 1. Ayrıca bk., UNHCR, *Sudan'da Acil Durum: İki Yıllık Etki Güncellemesi*, 16 Nisan 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/115752>, s. 4; USIP, *Kıtlığın Yayıldığı Sudan'da Sivillerin Korunması Öncelik Olmalı*, 18 Temmuz 2024, www.usip.org/publications/2024/07/famine-spreads-across-sudan-protecting-civilians-must-be-priority. "Çatışma bölgelerinde sıkışan insanlar, mal fiyatlarındaki dramatik artışlar ve devam eden elektrik kesintileri nedeniyle ağır gıda, yakıt ve su sıkıntısı çekmeye devam etmektedir." Koruma Kumesi, *Bir Bakışta: Çatışmanın Koruma Üzerindeki Etkileri*, 15 Temmuz 2024, www.ecoi.net/en/file/local/2113453/At+a+Glance+Protection+Impact+from+the+Conflict_No.+29_2024.08.02.pdf, s. 2.
- 54 UNICEF, *Sudan'da Kuşak Krizi Yaklaşıyor*, 28 Ocak 2025, www.unicef.org/sudan/stories/generational-crisis-looms-sudan; OHCHR, *BM Uzmanları: Sudan'da Açlığın Savaş Silahı Olarak Kullanılmasına Son Verilmeli*, 26 Haziran 2024, www.ohchr.org/en/press-releases/2024/06/using-starvation-weapon-war-sudan-must-stop-un-experts.
- 55 UNICEF, *Sudan'da Kuşak Krizi Yaklaşıyor*, 28 Ocak 2025, www.unicef.org/sudan/stories/generational-crisis-looms-sudan. Ayrıca bk., IPC, *IPC Akut Gıda Güvensizliği Analizi: Haziran 2024 ve Şubat 2025*, 22 Temmuz 2024, www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Sudan_Acute_Food_Insecurity_Jun2024_Feb2025_Report.pdf, ss. 2, 15.
- 56 OCHA, *Sudan: İnsani İhtiyaçlar ve Müdahale Planı* 2025, 31 Aralık 2024, <https://humanitarianaction.info/plan/1220>; Uluslararası Göç Örgütü (IOM), *Sudan'da Hareketliliğe Genel Bakış*, 16 Temmuz 2024, https://dtm.iom.int/dtm_download_track/59201?file=1&type=node&id=40511, s. 2.
- 57 "Çatışma, 17 milyondan fazlası okula gitmeyen 24 milyon çocuğun hayatını altüst ederek kuşaksal bir felakete yol açmıştır. Okul çağındaki kız çocukları çocuk yaşta evlilik, kadın sünneti, cinsel sömürü ve istismar gibi ek tehditlerle karşı karşıya kalmakta, bu da okula dönüşlerin önündeki engelleri önemli ölçüde artırabilmektedir." OCHA, *Sudan: İnsani İhtiyaçlar ve Müdahale Planı 2025 - Genel Bakış*, 23 Ocak 2025, www.unocha.org/publications/report/sudan/sudan-humanitarian-needs-and-response-plan-2025-overview, s. 7. Aralık 2023 itibarıyla, yerinden edilmiş her on çocuktan dokuzu bulunduğu yerde eğitim alamadığını bildirmiştir. OCHA, *Sudan: İnsani İhtiyaçlar ve Müdahale Planı*, 21 Aralık 2023, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-humanitarian-needs-and-response-plan-2024-december-2023>, ss. 3, 7, 23.
- 58 BM Genel Kurulu, *Sudan'da İnsan Hakları Durumu A/HRC/58/29*, 20 Ocak 2025, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 79. Ayrıca bk., Sudan Education Cluster, *Sudan Çatışması Sonrası Eğitim Krizi* 2023, 16 Ekim 2023, <https://storymaps.arcgis.com/stories/13a65d0eb5af45d7b3b25da25cfe0d59>.
- 59 UNICEF, *İnsani Durum Raporu No. 19*, 30 Haziran 2024, www.unicef.org/media/158751/file/Sudan-Humanitarian-SitRep-No.19-May-2024.pdf.pdf, s. 2; UNHCR, *Sudan Bölgesel Mülteci Müdahale Planı: Ocak-Aralık 2024*, 6 Şubat 2024, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106482>, s. 12.



gelecek nesil yetişkinlerin yaşam boyu kazanma becerileri üzerindeki uzun vadeli etkileri hakkında endişeler dile getirilmiştir.

18. Çatışmalardan etkilenen eyaletlerde hastanelerin yüzde 70 ila 80'inin artık faaliyet göstermediği ve nüfusun yüzde 65'inin sağlık hizmetlerine erişemediği sağlık sistemi kriz hâlinde. Hâlâ faaliyette olan hastane ve klinikler temel ilaçları temin etmekte zorlanmakta ve silahlı aktörler tarafından yağmalanmaktadır.⁶⁰ Sağlık tesisleri Nisan 2023'ten bu yana en az 156 kez silahlı aktörlerin saldırısına uğramıştır.⁶¹ Yerinden edilme ve ÜYEK alanları da dâhil olmak üzere yetersiz sanitasyon; kolera ve kızamık gibi su kaynaklı ve bulaşıcı hastalıkların ölümcül salgınlara dönüşmesine neden olmuştur.⁶³ Ayrıca Haziran 2024'te yağmur mevsiminin başlamasından bu yana, normalin üzerinde yağın yağmurlar ve ardından gelen sel, büyük çaplı yerinden edilmelere neden olmuş ve ÜYEK kampları dâhil olmak üzere hastalık riskini artırmıştır.⁶⁴
19. İnsani yardıma erişim, güvensizlik de dâhil çeşitli sebeplerle, birçok bölgede kısıtlı olmayı sürdürmektedir.⁶⁵ Eylül 2024'te Sudan Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu, hem RSF'nin hem SAF'nin, ciddi insani ihtiyaçların olduğu bölgeler dâhil olmak üzere diğer tarafın kontrolündeki bölgelere yardımı engellediğini bildirmiştir.⁶⁶ 15 Nisan 2023 ile 15 Temmuz 2024 tarihleri arasında

- 60 "Mevcut krizden önce Sudan'da tahmini olarak 6.500 birinci basamak sağlık tesisi ve ülke genelinde 300 devlet hastanesi vardı. DSÖ, el-Cezire Kordofan, Darfur ve Hartum gibi çatışmalardan en ağır etkilenen bölgelerdeki sağlık tesislerinin %70-80'inin ve ülkenin diğer bölgelerindeki sağlık tesislerinin yaklaşık %45'inin halihazırda neredeyse hiç faaliyet göstermediğini veya kapalı olduğunu tahmin etmektedir." Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), *Sudan'da 2023'te Silahlı Çatışmalar Başladığından Beri Sağlık Hizmetlerine Yönelik Saldırı Sayısı 100'ü Geçti*, 24 Eylül 2024, www.emro.who.int/media/news/in-sudan-there-have-been-more-than-100-attacks-on-health-care-since-the-armed-conflict-began.html. Ayrıca bk., DSÖ, *2 Yıllık Çatışmanın Ardından Sudan'ın Sağlık Sistemi Yağmur Sezonu Yaklaşırken Çöküşle Karşı Karşıya*, 15 Nisan 2025, www.emro.who.int/media/news/after-2-years-of-conflict-sudans-health-system-faces-collapse-as-rainy-season-nears.html. Sudan'ın sağlık sistemi çatışma öncesinde de kötü durumdaydı ve DSÖ tarafından dünya genelindeki 188 ülke arasında 162. sırada gösterilmekteydi. Care International, *Sudan - Hartum, el-Cezire, Doğu Darfur, Güney Darfur: Hızlı Toplumsal Cinsiyet Analizi*, 14 Ekim 2023, <https://reliefweb.int/attachments/596d7c0e-c191-4aac-b926-9696ddfd49fb/RGA-Sudan-October-2023.pdf>, s. 16, ayrıca bk. s. 5.
- 61 MSF, *İnsanlara Karşı Bir Savaş: Sudan'da Çatışma ve Şiddetin İnsani Bedeli*, 22 Temmuz 2024, www.msf.org/sites/default/files/2024-07/20240721_MSF_Sudan_Report_ENG_Digital_0.pdf, s. 4; Koruma Kümesi, *Bir Bakışta: Çatışmanın Koruma Üzerindeki Etkileri*, 18 Nisan 2024, www.ecoi.net/en/file/local/2107400/at_a_glance_protection_impact_from_the_conflict_update_26_2024.04.15.pdf, ss. 1-3.
- 62 15 Nisan 2025 itibarıyla DSÖ, Sudan'ın sağlık sistemine yönelik 156 saldırıyı doğrulamıştır. WHO, *2 Yıllık Çatışmanın Ardından Sudan'ın Sağlık Sistemi Yağmur Sezonu Yaklaşırken Çöküşle Karşı Karşıya*, 15 Nisan 2025, www.emro.who.int/media/news/after-2-years-of-conflict-sudans-health-system-faces-collapse-as-rainy-season-nears.html. Insecurity Insight, "Sudan'ın sağlık sistemine [...] Nisan 2023 ve 14 Şubat 2025 tarihleri [arasında] 575 saldırı ile daha büyük sayılar bildirmiştir. Bu olaylarda 127 sağlık çalışanı hayatını kaybetmiş, 96'sı yaralanmış ve 73'ü tutuklanmıştır. Doğum ve çocuk hastaneleri dâhil olmak üzere sağlık tesisleri, bazıları birden fazla kez olmak üzere en az 144 kez hasar görmüş ve 52 kez işgal edilmiştir." Insecurity Insight, *Sudan'da Sağlık Hizmetlerine Yönelik Saldırıları*, 9 Nisan 2025, <https://insecurityinsight.org/wp-content/uploads/2025/04/51-19-March-01-April-2025-Attacks-on-Health-Care-in-Sudan.pdf>, s. 1. Ayrıca bk., BM Genel Kurulu, *Sudan'da İnsan Hakları Durumu*, 20 Ocak 2025, A/HRC/58/29, <https://docs.un.org/en/A/HRC/58/29>, para. 37.
- 63 "21 Haziran 2024 itibarıyla ülkedeki 18 eyaletin en az üçte ikisinde eş zamanlı olarak üç veya daha fazla salgın çeşidi yaşanmaktadır." 31 Mayıs 2024 itibarıyla hükümet ve DSÖ, en az 309 kişinin ölümüne neden olan 11.212 şüpheli kolera vakası bildirmiştir. Ancak veri toplama "çatışmanın başlamasından bu yana beş Darfur eyaletinden ve Batı Kordofan eyaletinden hiç rapor gelmemesi nedeniyle zor olmuştur." DSÖ, *Sudan'da Çatışma ve Mülteci Krizi*, 17 Temmuz 2024, https://cdn.who.int/media/docs/default-source/documents/emergencies/situation-reports/20240717_sudan-emergency-sitrep-2.pdf, s. 4. Mayıs 2023 ortası ile Eylül 2023 ortası arasında tahminen 1.200 çocuk kızamık nedeniyle hayatını kaybetmiştir. UNHCR, *Sudan'da Çatışmalar Süreken Yerinden Edilmiş Kişi Kamplarında Sağlık Krizi Yaşanıyor*, 6 Ekim 2023, www.unhcr.org/news/stories/sudan-conflict-rages-health-crisis-hits-displacement-camps. "Çatışmalar ülkenin sağlık sistemini çöküşün eşiğine getirmiştir ve insanlar yerinden edilme, içme suyu sıkıntısı, açlık ve hastalıktan oluşan ölümcül bir kombinasyonla karşı karşıyadır." BM Genel Kurulu, *Sudan için Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu Raporu*, 7 Kasım 2024, A/HRC/57/23, www.ecoi.net/en/file/local/2114950/g2416312.pdf, para. 85.
- 64 UNHCR, *Sudan'da Acil Durum: İki Yıllık Etki Güncellemesi*, 16 Nisan 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/115752>, s. 4; OCHA, *Sudan: Durum Raporu*, 1 Eylül 2024, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-humanitarian-update-1-september-2024>, ss. 1-2.
- 65 "Sudan'daki insani erişim zorlukları, kötüleşen insani krizi daha da şiddetlendirmektedir. Bürokratik engeller, operasyonel müdahaleler, aktif husumetler ve insani yardım personeline, varlıklarına ve tesislerine yönelik şiddet, insani yardımın ulaştırılmasının önündeki başlıca engellerdir." OCHA, *Sudan: İnsani Erişim Özeti (Ocak 2025)*, Ocak 2025, www.unocha.org/publications/report/sudan/sudan-humanitarian-access-snapshot-january-2025. Ayrıca bk., OCHA, *Sudan: İnsani Erişim Özeti (Mart 2025)*, 17 Nisan 2025, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-humanitarian-access-snapshot-march-2025>. Haziran 2024'te: "Yaklaşık 1,78 milyon insan şiddet, lojistik kısıtlamalar ve seyahat onaylarındaki gecikmeler nedeniyle önemli insani yardımlardan mahrum bırakılmıştır. Darfur'da 836.000'e yakın kişi Kordofan'da 617.000 ve Hartum'da 114.000 kişi yardımdan mahrum bırakılmıştır." 15 Nisan 2023 ile 30 Haziran 2024 arasında insani erişime ilişkin toplam 1.035 vaka bildirilmiştir. OCHA, *Sudan: İnsani Erişim Özeti*, 7 Temmuz 2024, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-humanitarian-access-snapshot-june-2024>.
- 66 "[SAF], istihbarat servisleri aracılığıyla da olmak üzere, insani yardımların sınır geçişleri üzerinden yardıma muhtaç topluluklara ulaştırılmasını, özellikle [RSF]'nin kontrol ettiği bölgelere erişimi engellemiştir. [RSF] de aynı şekilde [SAF]'nin kontrolünde bulunan bölgelere erişimi engellemektedir. Şubat'tan Ağustos 2024'e kadar [SAF], [RSF]'ye fayda sağlayacağı düşüncesiyle Çad'dan Adre sınır geçişine olan insani yardım aktarımını engellemiş, [RSF] de [SAF]'ye fayda sağlayacağına dayanarak el-Faşir'e tıbbi malzeme sevkiyatının önünü kesmiştir. ABD öncülüğünde Cenevre'de yürütülen görüşmeler devam ederken Sudanlı yetkililer 15 Ağustos 2024 itibarıyla Adre sınır geçişini tekrar açmıştır. BM Genel Kurulu, *Sudan için Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu Raporu*, 7 Kasım 2024, A/HRC/57/23, www.ecoi.net/en/file/local/2114950/g2416312.pdf, para. 87. Ayrıca bk., The New Humanitarian, *Sudan'a Derin Bir Bakış: Kapsamlı Kesintiler ve Ordunun Kazanımları Süreken Yardım Çalışmaları Engellendi ve Silah Haline Getirildi*, 11 Nisan 2025,



23 yardım çalışanı öldürülmüş ve 33'ü yaralanmıştır.⁶⁷ Yoğun ihtiyaçlara rağmen, 2024 insani yardım müdahale planı toplam finansman ihtiyacının yalnızca yüzde 69,9'unu karşılayabilmiştir; bu da önemli bir eksikliğe işaret etmektedir.⁶⁸

Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilme

20. Nisan 2023'ten bu yana, yerinden edilme rekor sayılara ulaşmıştır ve 17 Mart 2025 itibarıyla, Sudan'da güvenlik arayan diğer ülkelerden gelen mülteciler de dâhil olmak üzere, toplam 12,9 milyon kişi Sudan içinde yeni yerinden edilmiş veya mevcut çatışmanın bir sonucu olarak komşu ülkelere kaçmıştır.⁶⁹ 1,5 milyonu Mısır'a, 1 milyondan fazlası Güney Sudan'a, 774.754'ü Çad'a, yaklaşık 256.000'i Libya'ya, 73.246'sı Uganda'ya, 72.529'u Etiyopya'ya ve 42.797'si Orta Afrika Cumhuriyeti'ne olmak üzere 3,8 milyondan fazla kişi komşu ülkelere kaçmıştır.⁷⁰ Mevcut çatışmadan önce, Sudan'da çoğu Hartum'da olmak üzere 1,1 milyon mülteci bulunmaktaydı; 775.000'den fazla mülteci komşu ülkelere - çoğunlukla Güney Sudan'a - genellikle olumsuz koşullarda geri dönmüştür.⁷¹
21. Aralık 2024 itibarıyla, Sudan genelinde, mevcut çatışmadan önce yerinden edilmiş olan tahmini 2,7 milyon kişi dâhil olmak üzere, toplam 11,5 milyon kişinin ülke içinde yerinden edildiği tahmin edilmektedir; bu da Sudan'ı ülke içinde yerinden edilmede dünyanın en büyük krizini yaşar hâle getirmektedir.⁷² Çatışmanın yayılması, yerinden edilmiş kişilerin tekrar yerinden edilmesine yol açma potansiyeline sahiptir.⁷³ Aralık 2024 itibarıyla, çatışma öncesinde yerinden edilmiş kişilerin

www.thenewhumanitarian.org/analysis/2025/04/11/sudan-depth-aid-efforts-blocked-and-weaponised-amid-sweeping-cuts-and-army.

- 67 "Sistematik raporlama çeşitli etkenlerle engellendiği için ölen ve yaralanan yardım çalışanlarının gerçek sayısı daha yüksek olabilir." Koruma Kümesi, *Bir Bakışta: Çatışmanın Koruma Üzerindeki Etkileri*, 15 Temmuz 2024, www.ecoi.net/en/file/local/2113453/At+a+Glance+Protection+Impact+from+the+Conflict+No.+29_2024.08.02.pdf, s. 1. Savaşın başlamasından bu yana toplam 24 insani yardım çalışanı öldürülmüştür. OCHA, *OCHA Güvenlik Konseyi'ni Sudan İnsani Krizi Konusunda Harekete Geçmeye Çağırıyor*, 18 Haziran 2024, www.unocha.org/news/ocha-urges-security-council-act-sudan-humanitarian-crisis.
- 68 OCHA Finansal Takip Hizmeti (FTS), *Sudan İnsani Yardım Müdahale Planı 2024*, erişim tarihi: 15 Nisan 2025, <https://fts.unocha.org/plans/1123/summary>.
- 69 Bu sayı, çatışmanın başlangıcından bu yana ülke içinde yerinden edilen kişileri (8,9 milyon); komşu ülkelere kaçan mültecileri, sığınmacıları ve geri dönenleri (3,8 milyon) ve Sudan içinde yer değiştirmek zorunda kalan mültecileri (yaklaşık 260.000) kapsamaktadır. UNHCR, *Sudan'da Acil Durum: Sudan'dan Nüfus Hareketleri*, 17 Mart 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/115190>.
- 70 UNHCR, *Operasyonel Veri Portalı: Sudan*, erişim tarihi: 23 Nisan 2025, <https://data.unhcr.org/en/situations/sudansituation>. "Nisan 2023'ten bu yana Sudan'da patlak veren çatışmalar nedeniyle halihazırda 12,9 milyon kişi zorla yerinden edilmiş durumdadır [...]. Bu yeni acil durum öncesinde de büyük mülteci nüfuslarına ev sahipliği yapan Sudan ve komşu ülkeler, Sudan içinde ikincil olarak yerinden edilenler de dâhil olmak üzere koruma ve hayat kurtaran kritik yardımların sağlanması için ek desteğe ihtiyaç duymaktadır." UNHCR, *Sudan Durum Haritası Haftalık Bölgesel Güncelleme - 24 Şubat 2025*, 25 Şubat 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/114666>.
- 71 "Nisan 2023'ün ortalarında Sudan'da çatışmaların başlamasından bu yana, halihazırda ülke içinde yerinden edilmiş kişiler ve Sudan'da güvenlik arayan diğer ülkelerden gelen mülteciler dâhil olmak üzere çok sayıda sivil kaçmak zorunda kalmıştır. Yüz binlerce insan komşu ülkelere kaçmış ya da evlerine olumsuz koşullarda dönmüştür." UNHCR, *Operasyonel Veri Portalı: Sudan*, erişim tarihi: 23 Nisan 2025, <https://data.unhcr.org/en/situations/sudansituation>. "Mart 2023'te Sudan, 1.144.675 ile yıl içindeki en yüksek mülteci ve sığınmacı kayıt sayısına ulaşmıştır. Çoğunluğu Güney Sudanlılar oluşturmaktadır." UNHCR, 31 Ocak 2025 itibarıyla iltica ülkesine göre mülteciler ve sığınmacılar, 31 Ocak 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/115150>. "Sudan'ın çeşitli yerlerinde, uygun belgeleri olmayan mülteciler ve sığınmacılar da dâhil olmak üzere yabancılara yönelik artan toplama, gözaltı ve sınır dışı etme olayları bildirilmiştir." UNHCR, *Dış Güncelleme #70: Sudan'da Durum*, 19 Temmuz 2024, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/110033>. Ayrıca bk., Sudan War Monitor, *Sudan Ordusu Güney Sudanlıları Toplu Sınır Dışı Etmeyi Hedefliyor*, 13 Temmuz 2024, <https://sudanwarmonitor.com/p/mass-deportations-white-nile>.
- 72 "2024 yılında Sudan'da çatışmalar özellikle Hartum, el-Cezire, Darfur, Kordofan ve Mavi Nil eyaletlerinde yoğunlaşmış, top atışları ve hava bombardımanları da dâhil olmak üzere geniş bir alanda etkili olan ağır silahlar sürekli olarak kullanılmıştır. Çatışmanın siviller üzerindeki etkisi vahimdir [...]. Darfur bölgesinde olduğu gibi bazı durumlarda, siviller çatışma bölgelerinden kaçmak için çeşitli engellerle karşılaşmış, genellikle kaçarken taciz, gasp ve kontrol noktalarında şiddet gibi çok sayıda koruma ihlaliyle karşı karşıya kalmıştır. [...] Aralık 2024'te Kuzey Darfur'daki Zemzem ÜYEK kampı defalarca topçu bombardımanına maruz kalırken, hareket engelleri kamp sakinlerinin başka yerlerde daha güvenli bir yer aramasına engel olmuştur." UNHCR, *UNHCR Sudan ÜYEK Müdahalesi Üç Aylık İkinci Çeyrek - Dördüncü Çeyrek*, 20 Şubat 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/114585>. IOM'ye göre: "Tahmini olarak toplam 11.585.384 yerinden edilmiş kişi, Sudan'daki 18 eyaletin tamamında, 185 bölgede, 10.238 yere yerleşmiştir." IOM, *DTM Sudan Hareketlilik Güncellemesi (15)*, 5 Şubat 2025, <https://dtm.iom.int/reports/dtm-sudan-mobility-update-15>.
- 73 2024 yılı boyunca Sudan'da ÜYEK'lerin sayısı tahmini olarak %27 oranında artmış olup, bu kişilerin çoğu Güney Darfur (%16), Kuzey Darfur (%14), Gadarif (%10), Nil Nehri (%9) ve Orta Darfur'da (%8) bulunmaktadır. Gadarif 2023 yılında çok fazla ÜYEK'e ev sahipliği yapmazken, çatışmaların Sennar'a yayılması ve Hartum ve el-Cezire'den halihazırda yerinden edilmiş olan birçok kişiyi yerinden etmesiyle, ÜYEK'lerin sayısı %192 oranında artmıştır. IOM, *Bir Yılın Değerlendirmesi: Sudan'da Yerinden Edilme (2024)*, 5 Ocak 2025, <https://dtm.iom.int/reports/year-review-displacement-sudan-2024>, ss. 2, 4, 8. "1 Nisan 2024 ve 16 Aralık 2024 tarihleri arasında DTM, Kuzey Darfur'daki el-Faşir bölgesinden [...] ani yer değiştirmeler olduğunu bildirmiştir. Bildirilen bu olaylar tahmini olarak 423.389 kişiyi (84.975 hane) yerinden etmiştir. Bu kişiler arasında, çatışmaların tırmanışından önce halihazırda yerinden edilmiş olan ve ikincil yerinden edilme yaşayan ÜYEK'ler de bulunmaktadır." IOM, *DTM Sudan: Kuzey Darfur, el-Faşir'de Çatışma*, 20 Aralık 2024, <https://reliefweb.int/report/sudan/dtm-sudan-focused-flash-alert-conflict-el-fasher-north-darfur-state-update-005-20-december-2024>, s. 1.



tahmini yüzde 28'i ikincil yerinden edilme ile karşı karşıya kalmıştır.⁷⁴ Birçok yerinden edilme bölgesinde ve ÜYEK alanlarında yaşam koşullarının aşırı kalabalık ve kötü olduğu ve yerinden edilen birçok kişinin temel hizmetlere erişiminin olmadığı bildirilmektedir.⁷⁵

22. 2024 ve 2025 yılları boyunca, olumsuz koşullarda dönenler de dâhil olmak üzere, komşu ülkelerden bazı Sudanlıların geri dönüşleri olmuştur.⁷⁶ Menşe bölgeleri güvensiz ve/veya erişilemez durumda olduğu için bu kişilerin birçoğu Sudan içinde yerinden edilmiş durumdadır.⁷⁷

Bölgeye Erişim

23. Sudan'daki durum akışkan ve belirsiz olmayı sürdürürken, UNHCR tüm ülkeleri Sudan'dan kaçan tüm uyruklardan sivillerin topraklarına zamanında ve ayırım gözetmeksizin erişimine izin vermeye ve geri göndermeme ilkesine her zaman uymaya çağırılmaktadır. Devletler yabancıların girişini düzenleyebilmekle birlikte, bu yöndeki tedbirler yabancıların uluslararası hukuk uyarınca zulümden kaçarak sığınma talep etmelerini ve sığınma hakkından yararlanmalarını engelleyemez.⁷⁸ Bu, Sudan vatandaşlarının yanı sıra pasaport veya diğer kimlik belgelerine sahip olmayan kişiler de dâhil olmak üzere diğer uyruklardan kişiler ve vatansız kişiler için de geçerlidir. Sudan'daki çatışmalardan kaçan ancak uluslararası korumaya ihtiyaç duymayan üçüncü ülke vatandaşlarının, ileriye dönük seyahatlerini kolaylaştırmak amacıyla güvenli bölgeye erişimlerine izin verilmelidir.

Uluslararası Koruma İhtiyaçları

24. Daha önce Sudan'da mutlak olarak ikamet etmiş olan vatandaşlar ve vatansız kişiler tarafından yapılan tüm uluslararası koruma talepleri, uluslararası ve bölgesel mülteci hukukuna uygun olarak adil ve etkin usullerle ele alınmalıdır. UNHCR, 15 Nisan 2023 tarihinde iç savaşın patlak vermesinden bu yana Sudan'dan kaçan insanların uluslararası mülteci koruma ihtiyaçlarının artmasından endişe duymaktadır. 1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında uluslararası mülteci

74 IOM, *Bir Yılın Değerlendirmesi: Sudan'da Yerinden Edilme (2024)*, 5 Ocak 2025, <https://dtm.iom.int/reports/year-review-displacement-sudan-2024>, s. 2. Ayrıca bk., UNHCR, *Sudan'da Acil Durum: İki Yıllık Etki Güncellemesi*, 16 Nisan 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/115752>, s. 4.

75 "Sudan'da 10 Aralık 2024 itibarıyla 11,5 milyondan fazla ÜYEK bulunmaktadır, bunların yüzde 44'ü kamplarda, gayriresmi yerleşim yerlerinde ve toplu merkezlerde yaşamaktadır. [...] Sudan'ın 18 eyaletindeki ÜYEK alanları aşırı kalabalık ve temel hizmetlerden mahrumdur; bu da güvensiz yaşam koşullarına neden olmaktadır. Beyaz Nil eyaletinde, Nisan 2024'te yapılan Kümelene niyeti anketleri, yerinden edilmiş kişilerin yüzde 86'sının, öncelikle emniyet, güvenlik ve mevcut hizmetlere yakınlık nedeniyle yerinden edildikleri yerde kalmaya niyetli olduğunu ortaya koymuştur." OCHA, *Saha Yönetimi*, 31 Aralık 2024, <https://humanitarianaction.info/article/37-site-management>. Ayrıca bk., UNHCR, *Sudan'da Çatışmalar Süreken Yerinden Edilme Kamplarında Sağlık Krizi Yaşanıyor*, 6 Ekim 2023, www.unhcr.org/news/stories/sudan-conflict-rages-health-crisis-hits-displacement-camps. "Sudan genelinde ÜYEK'lerin yüzde 97'sinden fazlası yüksek düzeyde akut gıda güvensizliği olan veya daha beterinin yaşandığı (IPC Faz 3+) bölgelerde barındırıldığından, ÜYEK aileleri arasında gıda en yüksek önceliklidir. Yerinden edilen ailelerin tahmini yüzde 89'u günlük gıda ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır." OCHA, *Sudan İnsani Yardım Güncellemesi*, 30 Temmuz 2024, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-humanitarian-update-29-july-2024-enar>, s. 2.

76 Bk. UNHCR, *Dış Güncelleme #103: Sudan'da Durum*, 30 Mart 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/115404>; UNHCR, *EHAGL Geri Dönüş Gösterge Tablosu, güncellenmiştir*, 14 Nisan 2025, <https://data.unhcr.org/en/situations/rbeahgl>. Ayrıca bk., Zawia3, *Mısır'daki Sudanlı Mülteciler Hartum Saldırısının Ortasında Geri Dönüyor*, 17 Nisan 2025, <https://zawia3.com/en/sudanese-2/>; Refugees International, *Sığınma Modeli Yok: Mısır'daki Sudanlı Mülteciler*, Şubat 2025, <https://d3jwam0i5codb7.cloudfront.net/wp-content/uploads/2025/02/Egypt-Report-Feb-2025-FINAL.pdf>, s. 25; Sudan Events, *Juba'dan Port Sudan'a 4000 Sudanlı Mültecinin Geri Dönüşüne İlişkin Beklentiler*, 30 Ocak 2025, <https://sudanevents.com/index.php/2025/01/30/expectations-of-the-return-of-4000-sudanese-refugees-from-juba-to-port-sudan/>; Radio Dabanga, *Etiyopya'dan Geri Dönen Sudanlılar: 'Dünya Acılarımızı Sessizce İzliyor'*, 12 Ağustos 2024, www.dabangasudan.org/en/all-news/article/sudanese-returnees-from-ethiopia-the-world-is-watching-our-suffering-in-silence.

77 UNHCR'nin elindeki bilgiler, 2024'ün 2. ve 3. çeyrekleri boyunca Mısır'dan gelen geri dönüşlerde artış olmuştur. Şubat 2025 itibarıyla: "Bu kişilerin çoğu, öncelikle menşe bölgeleri hâlâ güvensiz olduğu için yerinden edilmiş durumdadır." UNHCR, *Üç Aylık Rapor: Ülke İçinde Yerinden Edilme Mühahalesi Sudan*, 20 Şubat 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/114585>, s. 3. "Savaş Sudan'ı uçurumun eşiğine getirmiştir [...] [v]e şiddete rağmen, yerinden edilmiş pek çok insan evlerine dönmeye çalışmaktadır ancak tam bir yıkımla karşılaşmaktadır". IOM, *Sudan Savaşı Üçüncü Yılına Girenken Daha Büyük Bir Bölgesel İstikrarsızlığı Önlemek için Acil Küresel Eylem Gerekli*, 15 Nisan 2025, www.iom.int/news/urgent-global-action-needed-prevent-greater-regional-instability-sudan-war-enters-third-year.

78 UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 14: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin 31. Maddesi Uyarınca Mültecilerin Düzensiz Girişleri veya Mevcudiyetleri Nedeniyle Cezalandırılmaması ve Hareketlerinin Kısıtlanmaması*, HCR/GIP/24/14, 23 Eylül 2024, www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2024/en/148632, para. 1, 4, 32; UNHCR, *COVID-19 Mühahalesi Bağlamında Uluslararası Korumaya Muhtaç Kişilerin Topraklara Erişimine İlişkin Temel Hukuki Hususlar*, 16 Mart 2020, www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2020/en/122898, para. 1-3; UNHCR, *Havaalanlarındaki Transit Alanlarda veya "Uluslararası" Bölgelerde Uluslararası Koruma Arayan Kişilere Yönelik Devlet Sorumluluklarına İlişkin Hukuki Hususlar*, 17 Ocak 2019, www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2019/en/122443, para. 3-4.



korumasına ihtiyaç duyabilecek kişiler⁷⁹ özellikle:

- Siyasi aktivistler, insan hakları savunucuları, direniş komiteleriyle ilişkili kişiler ve acil müdahale odası gönüllüleri;
- Çatışmanın bir tarafı tarafından etnik kökenleri veya geldikleri yer nedeniyle çatışmanın diğer tarafıyla ilişkili olduğu düşünülen bireyler- örneğin, Darfur bölgesinden veya RSF'nin kontrolündeki bölgelerden Arap olmayan siviller dâhil;
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet veya çatışma bağlantılı cinsel şiddete maruz kalanlar ve risk altındaki kişiler de dâhil olmak üzere kadınlar ve kız çocukları;
- Reşit olmayan ve zorla silah altına alınma riski bulunan çocuklar;
- Çocuklar da dâhil olmak üzere insan ticaretine maruz kalanlar ve insan ticareti riski altındaki kişiler;
- İnsani yardım çalışanları ve sağlık personeli; ve
- Gazetecilerdir.

25. Bu liste, zulme uğrayacağına dair haklı bir korkusu olabilecek Sudanlı başvuru sahiplerinin tüm profillerini kapsamlı bir şekilde sıralamayı amaçlamaz. Her bir uluslararası koruma başvurusu, başvuru sahibi tarafından sunulan kanıtların yanı sıra ilgili tüm menşe ülke bilgileri de göz önüne alınarak, esastan değerlendirilmelidir. UNHCR, aile üyelerinin ve zulüm riski altındaki kişilerle yakından ilişkili diğer kişilerin sıklıkla kendilerinin de risk altında olduğunu belirtir.

26. Buna ek olarak, Sudan'daki karmaşık güvenlik, insan hakları ve insani yardım ortamı göz önüne alındığında, UNHCR, Sudan'da devam eden çatışmalardan kaçan kişilerin yanı sıra ülke dışında bulunan ve çatışma nedeniyle geri dönemeyen Sudan vatandaşlarının UNHCR'nin genişletilmiş yetki kriterleri kapsamında,⁸⁰ 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi Madde 1(2),⁸¹ Cartagena Bildirisi uyarınca uluslararası mülteci korumasına;⁸² ya da AB Vasıf Yönergesi Madde 15(c) kapsamında ikincil koruma dâhil tamamlayıcı koruma biçimlerine⁸³ ihtiyaç duyabileceğini düşünmektedir. UNHCR, Devletlerin Sudan'daki çatışma ve şiddet durumlarından kaçan kişilere, 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi Madde 1(2)'ye dayalı olarak prima facie yaklaşımıyla mülteci statüsü vermesini memnuniyetle karşılar.

Korumanın Erişilebilirliği

27. Devam eden çatışma ve yukarıda sunulan bilgiler ışığında UNHCR, yetkililerin zulüm veya başka türlü ciddi zarar görme riski altındaki Sudanlılara koruma sağlamaya istekli ve muktedir olduğunu düşünmemektedir. UNHCR Sudan'da başka bir koruma aktörü bulunduğunu da düşünmemektedir.

Dâhilî Kaçış ya da Yer Değiştirme Alternatifi

28. Sudan topraklarının tamamındaki durumun değişkenliği göz önüne alındığında, UNHCR, Sudanlılara ve Sudan'ın eski mutat sakinlerine uluslararası korumanın bir dâhilî kaçış veya yer

79 BM Genel Kurulu, *Mültecilerin Statüsüne ilişkin Sözleşme*, 28 Temmuz 1951, BM Antlaşma Serisi, Cilt 189, s. 137, www.refworld.org/legal/agreements/unga/1951/en/39821 ve BM Genel Kurulu, *Mültecilerin Statüsüne ilişkin Protokol*, 31 Ocak 1967, *BM Antlaşma Serisi*, Cilt 606, s. 267, www.refworld.org/legal/agreements/unga/1967/en/41400.

80 UNHCR, *Mülteciler Yüksek Komiserinin ve Komiserlik Makamının Yetki Alanına İlişkin Not*, Ekim 2013, www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2013/en/94483; UNHCR, *MM (İran) v. İngiltere İçişleri Bakanlığı - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Adına Yazılı Bildirim*, 3 Ağustos 2010, C5/2009/2479, www.refworld.org/jurisprudence/amicus/unhcr/2010/en/75841, para. 10.

81 Afrika Birliği Örgütü, *Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönetimini Düzenleyen Sözleşme ("ABÖ Sözleşmesi")*, 10 Eylül 1969, 1001 BM, Antlaşma Serisi 45, www.refworld.org/legal/agreements/oau/1969/en/13572.

82 Cartagena Mülteciler Bildirisi, *Orta Amerika, Meksika ve Panama'daki Mültecilerin Uluslararası Korunması Üzerine Kolokyum*, 22 Kasım 1984, www.refworld.org/legal/resolution/rri/1984/en/64184, para. III(3).

83 Avrupa Birliği, *Uluslararası Korumadan Yararlanacak Üçüncü Ülke Vatandaşları veya Vatansızlar için Tek Tip Mülteci veya İkincil Koruma Statüsü Vasıflarının Belirlenmesine ve Sağlanacak Korumanın Kapsamına İlişkin Standartlar Hakkında 2011/95/AB Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi (Yeniden Düzenlenmiş)*, 13 Aralık 2011, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0095&from=EN>, Madde 15. Örnek olarak bk. Fransa, *Cour Nationale du Droit d'Asile*, N° 23024696, 21 Aralık 2023, www.cnda.fr/content/download/217597/2053763/version/3/file/23024696.pdf, para. 16, Mahkeme, kararın verildiği tarihte Kuzey Darfur'un istisnai yoğunlukta ayırım gözetmeyen bir şiddet durumundan etkilendiğinin kabul edilmesi gerektiğine hükmetmiştir.



değiştirme alternatifi temelinde reddedilmesini uygun bulmamaktadır.

Mülteci Statüsü Haricinde Bırakma Hususları

29. 1951 Sözleşmesinin 1F Maddesinde yer alan mülteci statüsü haricinde bırakma hükümlerinin kapsamına giren eylemlerle ilişkilendirilmiş bireyler olabilir.⁸⁴ Bu tarz durumlarda, uluslararası mülteci korumasından hariç bırakılmaya yol açabilecek suçlara ilişkin bireysel sorumluluk konularının dikkatle incelenmesi gerekecektir. Buna ek olarak, sığınmanın sivil niteliğini korumak amacıyla, Devletlerin silahlı unsurları tespit etmek ve bunları sivil mülteci nüfusundan ayırmak için varışların durumunu özenle değerlendirmesi gerekecektir.⁸⁵

Yeni ya da Müteakip Başvurular veya Yerinde Mültecilik İddiaları İçin Gerekçe Olarak Değişen Koşullar

30. UNHCR, Devletlere 15 Nisan 2023 tarihinden önce başvuruda bulunmuş ancak haklarında henüz bir karar alınmamış olan Sudanlı başvuru sahiplerinin, Sudan'da değişen koşullar ve bunun sonucunda karşılaşılabilecekleri yeni veya artan riskler ışığında taleplerini desteklemek üzere ek bilgi sunabilmelerini sağlamaları çağrısında bulunmaktadır. Benzer şekilde, UNHCR, Devletlere 15 Nisan 2023 tarihinden önce Sudan dışında bulunan ancak o tarihe kadar sığınma başvurusunda bulunmaya gerek duymayan Sudan vatandaşlarının, ülkedeki değişen koşullar nedeniyle Sudan'da karşılaşılabilecekleri yeni risklere dayanarak yerinde mülteci talebinde bulunabilmelerini sağlamaları çağrısında bulunmaktadır.
31. UNHCR ayrıca Devletleri, Sudan'daki mevcut durumun mülteci olarak veya başka bir şekilde uluslararası korumaya ihtiyaç duyulmasına yol açabilecek şekilde değiştiği gerekçesiyle, 15 Nisan 2023 tarihinden önce uluslararası koruma talepleri reddedilen Sudan vatandaşlarının ve daha önce Sudan'da ikamet etmiş olan vatansız kişilerin yeni veya müteakip bir talepte bulunabilmelerini sağlamaya çağırmaktadır.
32. 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin önceliği ışığında, UNHCR, iltica Devletlerini, 15 Nisan 2023 tarihinden önce AB hukuku kapsamında ikincil koruma dâhil olmak üzere, yasal statü ve haklara erişim bakımından mülteci korumasıyla eşdeğer olmayan tamamlayıcı uluslararası koruma biçimlerinden yararlanmış olan ve daha önce Sudan'da ikamet eden Sudan vatandaşlarına ve vatansız kişilere, Sudan'da değişen koşullar ışığında yeni bir mülteci koruması talebinde bulunmalarına izin vermeye çağırmaktadır.

Aile Birleşimi

33. UNHCR Devletleri, Sudan'da geride bırakılan veya bölge genelinde yerlerinden edilen aile fertleri olan Sudanlılar için aile birleşimi prosedürlerini kolaylaştırmaya ve hızlandırmaya çağırmaktadır. Ailenin birliği ilkesi, bağlayıcı bölgesel hukuki belgeler dâhil olmak üzere uluslararası hukuk kapsamında korunmaktadır.⁸⁶ Aile birleşimi genellikle mültecilerin aile yaşamı ve aile birliği haklarına saygı gösterilmesini sağlamanın tek yoludur. Sudan'daki mevcut durum ışığında ve Sudan'daki pek çok büyükelçilik ve konsoloslüğün kapalı olmaya devam etmesi nedeniyle UNHCR, pek çok Sudanlı mültecinin bu yasal hakkın hayata geçirilmesinde önemli idari engellerle karşılaşılabileceğinden endişe duymakta olup benzer endişeler Sudan'da hâlâ aile üyeleri bulunan diğer uyruklardan mülteciler için de geçerlidir. UNHCR, Devletleri mültecilerin idari ve belgelendirme gerekliliklerini yerine getirirken karşılaşılabilecekleri kısıtlamaları gözetmeye çağırmakta ve yenilikçi işlem yöntemlerinin ve uzaktan görüşmelerin kullanılması dâhil olmak üzere uygun maliyetli, pragmatik ve esnek yaklaşımların benimsenmesini önermektedir.

84 UNHCR, *Uluslararası Korumaya İlişkin Kılavuz İlkeler No. 5: Mülteci Statüsü Haricinde Bırakmaya İlişkin Hükümlerin Uygulanması: Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'nin 1F Maddesi*, 4 Eylül 2003, CR/GIP/03/05, www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2003/en/14733.

85 Bk. UNHCR, *Sığınmanın Sivil ve İnsani Niteliğinin Korunmasına İlişkin Operasyonel Kılavuz İlkeler*, Eylül 2006, www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/2018/en/122651.

86 UNHCR, *Mültecilerin ve Uluslararası Korumaya Muhtaç Diğer Kişilerin Aile Yaşamı ve Ailenin Birliği Hakkı ve Uygulanan Aile Tanımı*, Ocak 2018, 2. versiyon, www.refworld.org/reference/research/unhcr/2018/en/120412 (özellikle bk. Bölüm 2); UNHCR, *Mültecilerin ve Uluslararası Korumaya Muhtaç Diğer Kişilerin Aile Birleşimi Bağlamında Aile Yaşamı ve Ailenin Birliği Hakkına İlişkin Özet Sonuçlar, Uzman Yuvarlak Masa Toplantısı*, 4 Aralık 2017, www.refworld.org/reference/confdoc/unhcr/2017/en/120836 (özellikle bk. para. 3 ve buradaki bölgesel yasal belgelere yapılan atıflar).



UNHCR, Devletleri farklı aile yapılarını ve bileşimlerini göz önüne alarak, uygun aile üyelerinin belirlenmesinde özgürlükçü ve insani kriterler uygulamaya teşvik eder.

Mülteciler ve Sığınmacılar (Diğer Uyruklardan)

34. Sudanlılar dışındaki uyruklardan insanlar da çatışmayla ilgili gelişmelerin bir sonucu olarak Sudan'ı terk etmeyi seçebilir veya buna zorlanabilir ve istemeleri hâlinde gitmelerine izin verilmelidir. Bu kişilerden bazıları Sudan'da mülteci olarak tanınmış veya sığınmacı olarak kaydedilmiş olabilir. Güney Sudan vatandaşları Sudan'daki en büyük mülteci grubu olup, ülke başka ülkelerin yanı sıra Eritre, Etiyopya, Suriye ve Yemen'den gelen önemli mülteci nüfuslarına da ev sahipliği yapmaktadır.⁸⁷ Güvenlik arayışıyla üçüncü ülkelere seyahat eden bu kişiler uluslararası koruma başvurularının değerlendirilmesi için ulusal sığınma usullerine yönlendirilmelidir. Sudan'daki durum nedeniyle olumsuz koşullar altında menşe ülkelerine geri dönmek zorunda kalan mülteciler kendilerini yeniden üçüncü bir ülkeye kaçmak zorunda kalabilecekleri bir durumda bulabilirler; bu kişiler de uluslararası koruma başvurularının değerlendirilmesi için ulusal sığınma usullerine yönlendirilmelidir.
35. Buna ek olarak, uluslararası koruma ihtiyacı olan ve Sudan'da diğer yasal kalış şekillerinden yararlanan yabancı uyrukluların yanı sıra vatansız kişiler ve uyruğu belirsiz kişiler de olabilir. UNHCR, bu kişilerin uluslararası koruma talep ettikleri ülkedeki ulusal sığınma usulüne yönlendirilmelerini tavsiye etmektedir.

Sudan'a Geri Dönüşler

36. UNHCR, bireylerin menşe ülkelerine geri dönmelerine ilişkin temel insan hakkını tanımaktadır. UNHCR, gönüllü geri dönüş standartlarının yerine getirilmediği bağlamlarda geri dönüşün olumsuz koşullarda gerçekleşebileceğini de aynı şekilde kabul etmektedir. Bu durum, sığınılan ülkede yeterli korumanın güvence altına alınmaması ve böylece geri dönüşün tek uygun seçeneğe dönüşmesi gibi pek çok etmenden kaynaklanabilir. Bunun gibi geri dönüşler, menşe ülkedeki koşulların iyileştiğinin göstergesi olarak yorumlanmamalıdır. Benzer şekilde, mültecilerin aile ve toplulukla bağlarını sürdürmek ve mevcut durumu kontrol etmek dâhil olmak üzere kısa sürelerle evlerine dönebilmeleri, koşullar elverdiğinde gelecekte daha kalıcı geri dönüşlerin önünü açmaya yardımcı olabilir. Sudan'da devam eden çatışmalar ve mevcut durumun genel istikrarsızlığı göz önünde alındığında, UNHCR, Sudan'a yapılan bu kısa süreli ziyaretlerin, Sudan vatandaşlarının ve daha önce Sudan'da ikamet etmiş olan vatansız kişilerin uluslararası koruma ihtiyaçlarına ilişkin bu belgede sunulan genel değerlendirmeyi zayıflatıldığını düşünmemektedir.
37. Sudan'daki durum istikrarsızlığını korumayı sürdürmektedir ve bir süre daha belirsizliğini koruyabilir; bu durum uluslararası koruma ihtiyacı olmadığı tespit edilen kişilerin güvenli ve onurlu bir şekilde geri dönüşü açısından önemli zorluklar yaratmaktadır. Bu çerçevede, Sudan'dan gelen kişilerin hem 1951 Mülteci Sözleşmesi hem de bölgesel belgelerde yer alan daha geniş tanımlar kapsamında uluslararası korumaya ihtiyaç duymadıklarının tespit edildiği istisnai bir durumda, UNHCR Devletleri ülkeye zorla geri gönderilmeleri değerlendirirken dikkatli olmaya çağırılmaktadır.
38. UNHCR, mevcut durumdan kaynaklanan uluslararası koruma ihtiyaçlarını değerlendirmek amacıyla Sudan'daki durumu izlemeye devam edecektir.

UNHCR

Nisan 2025

⁸⁷ Bu nüfuslara ilişkin UNHCR'nin ülke rehberi için bk. UNHCR, *Güney Sudan'a Geri Dönüşlere ilişkin UNHCR Pozisyonu – Güncelleme IV*, Mayıs 2024, www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2024/en/147589; *Yemen'e Geri Dönüşlere ilişkin UNHCR Pozisyonu – Güncelleme I*, Ekim 2021, www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2021/en/123940; UNHCR, *Suriye Arap Cumhuriyeti'nden Kaçan Kişilere ilişkin Uluslararası Koruma Hususları*, Güncelleme VI, Mart 2021, www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2021/en/123694; UNHCR, *Eritre'den Sığınmacıların Uluslararası Koruma İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi hakkında Statüye Uygunluk Kılavuz İlkeleri*, 20 Nisan 2011, www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2011/en/79008.